

Egy szelet a gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos problémákból

A csődbüntett

Készítette: **Gaál Ildikó**
Széchenyi István Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Intézet
IV. évfolyam
2006.

Konzulens:
Dr. Németh Imre egyetemi adjunktus

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezető gondolatok	4
II. Alapfogalmak - fogalommagyarázat	6
II. 1. Gazdasági büntetőjog, gazdasági bűnözés, gazdálkodással összefüggő bűnözés	6
II. 2. Gazdasági bűncselekmények	10
III. A gazdasági bűncselekmények egyes problémáinak bemutatása a csődbüntett tényállásán keresztül	12
IV. A csődbüntett tényállásának megvalósulási szakaszai és eredménye	15
IV. 1. A fedezetelvonó csődbüntett és a család bukás stádiumainak vizsgálata	16
IV. 2. Az adminisztratív csődbüntett objektív tényállási eleme - eredmény	17
IV. 3. Az adminisztratív csődbüntett szakaszainak boncolgatása	20
V. A csődbüntett elkövetőire vonatkozó tézisek és bűnösségük kérdése	22
V. 1. Alanyi kör	22
V. 1. 1. Az értelmező rendelkezés elemzése	23
V. 1. 2. Alannyá minősülés kérdései	24
V. 1. 3. A felszámoló felelősségének dilemmái	26
V. 1. 4. Az alanyok körét szabályozó és az elkövetési magatartások büntethetőségét körülhatároló rendelkezés együttes értelmezésének nehézségei	27
V. 1. 5. Névleges ügyvezetés	30
V. 2. Szubjektív tényállási elemek	31
VI. Elhatárolási fejtegetések	34
VI. 1. A számvitel rendjének megsértése	34
VI. 2. Tartozás fedezetének elvonása	37
VI. 3. Hitelező jogtalan előnyben részesítése	38
VI. 4. Hitelsértés	41
VI. 5. Csalás	41
VII. Záró gondolatok	44
VIII. Forrásjegyzék	46
VIII. 1. Forrásmunkák	46
VIII. 2. Legfelsőbb Bíróság eseti döntései	47

„Sajnos gyors, kapkodó, naponta változó világban élünk, s úgy tűnik, a gazdasági büntetőjog területén még nem ért véget a próbálkozások és kísérletek kora. Pedig, ha valamihez, a büntetőjogi kérdések komoly téttel járó megítéléséhez biztosan állandóságra és nagyobb megfontoltságra lenne szükség.”

(Tóth Mihály)

I. Bevezető gondolatok

A rendszerváltás után felértékelődött a gazdaság szerepe, az egyének fontossága a gazdasági életben, a hitelezők és a gazdálkodásban résztvevő egyéb személyek érdekeinek védelme. Az állam a gazdaság rendjét jogszabályokkal és az állami irányítás egyéb jogi eszközeivel védi. Aki az így lefektetett szabályokat megszegi, azzal szemben szankciót alkalmaz. A termelés és elosztás rendjét védeni kell. Nem lehet megengedni azt, hogy ezen rend sérelmét előidézve egyes személyek - akár jogi, akár természetes személyek - rosszhiszeműen, mások rovására szerezzenek előnyt a gazdasági életben. Ezért is vált szükségessé a hitelezők érdekeinek védelme. Hiszen aki mást pénzügyi nehézségeiben kiségit, fontos, hogy bízson abban, az adós vissza fogja részére adni a juttatásokat.

A csődbűncselekmény kizárólag olyan társadalmi-gazdasági rendben büntetendő magatartás, amely a gazdaság modern formáit kiemelten kezeli, ugyanis a piacgazdaság működőképességéhez hozzátartozik a hitelek igénybevétele, viszont a gazdaság nem működhet a hitelnyújtás megfelelő büntetőjogi védelme nélkül, ezért a hitelezés biztonságát veszélyeztető visszaélések számos formáját kellett szankcionálni. Az 1978. évi IV. törvény, a hatályos Büntető Törvénykönyvünk (továbbiakban: Btk.) 1992. április 1. napjával - a 1992. évi XIII. törvény által - új tényállással gazdagodott. A csődbüntett néven ismertté vált bűncselekmény nem sokkal azután került - ismét - a köztudatba, hogy az 1990-es évek elejére kialakult társadalmi és gazdasági viszonyokban bekövetkezett változások, a gazdasági szerkezetváltás szükségessége, a piacgazdaság feltételei között elengedhetetlen hitelezői érdekek érvényesítése érdekében a csődeljárásról, felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (2006. július 1. napjától a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról¹, továbbiakban: Cstv.) hatályba lépett 1992. január 1-jén. A Cstv. rendelkezései alapján lehet a csődbüntett tartalmát teljes egészében megállapítani.

E tényállás megfogalmazása a hitelezői érdekeket védi, mivel védett jogi tárgya a hitelezői érdekek védelme a csőd- és a felszámolási eljárás eredményes lefolytatásának biztosítása által. Célja, hogy a hitelezők kielégítését ne tudja megakadályozni a rosszhiszemű adós vagyonának elrejtésével vagy egyéb hasonló magatartásokkal. Tekintettel arra, hogy a gazdaságban erőteljes a verseny, ezért természetesen, hogy egyes szereplők „kihullnak” a gazdasági életből, tönkremennek. Ezen vállalkozásokat minél előbb fel kell számolni, biztosítani kell, hogy vagy kilépjenek a gazdasági életből, vagy abban tovább szerepeljenek attól függően, hogy milyenek a lehetőségeik.

Itt kerül előtérbe az, hogy a fizetésektelen vállalkozások felszámolása során a hitelezők érdekeinek szem előtt tartásával járjanak el a felszámolók, és hogy a hitelezői követelések kielégítésre kerüljenek. Ez azért is szükséges, hogy a hitelezők megbízzanak a piac szereplőiben olyan tekintetben, hogy még a piacról történő kiesés során is kielégítésre kerüljenek követeléseik. Eszerint a későbbiekben biztosak lehetnek abban, hogy máskor is visszakapják az általuk juttatott pénzeszközöket. Amennyiben a hitelezők bizalma megrendülne a piacban azért, mert semmilyen védelmet nem élveznének, és bizonytalan lenne követeléseik behajtása, nem adnának a későbbiekben hitelt - ezzel a magatartással márpedig a piac egyéb szereplői is károsodnának, hiszen általánosan

¹ A címet megállapította: 2006. évi V. törvény

elterjedt a hitel felvétele. Ugyanis ha a hitelfelvétel nem lenne lehetséges, úgy sok szereplő számára lehetetlenné válna a gazdasági életben történő részvétel.

Nyilvánvaló, hogy jelen dolgozat keretében felvetődő kérdések, elemzések csak egy részét tekintik át a csődbüntett problémáinak, és a vizsgálódás számos területre nem terjed ki. A tanulmányozásban, kutatásban általában elengedhetetlen követelmény a pontos terminológia használata, de különösen vonatkozik ez a megállapítás az alapfogalmakra. E fogalmak meghatározására a II. fejezetben kerül sor. Ezt követi néhány gazdasági bűncselekményeket általánosan érintő dilemma bemutatása. A dolgozat többi részében az érintett cselekményi kör jellegzetességeivel, köztük a stádium, illetve az eredmény, valamint az elkövetők, illetve a bűnösség problematikájával, majd a sok vitára okot adó elhatárolási kérdéskörrel foglalkozom. Megkíséreltem olyan kérdéseket is boncolgatni, melyeknek sem a jogirodalomban, sem a gyakorlatban nem egyöntetű a megítélése. A törvényi tényállás részletes elemzésétől, a minősített esetek tárgyalásától, a büntethetőséget kizáró októl, a büntetés kiszabási kérdésektől, illetőleg a nyomozási nehézségektől, valamint a cselekmény történetétől, ezenkívül a külföldi kitekintéstől azonban terjedelmi okok miatt eltekintek.

II. Alapfogalmak - fogalommagyarázat

A hazai tudományos gondolkodásban az elmúlt időszakban meghatározóvá vált Wiener A. Imre - a témakörben napvilágot látott műveiben megfogalmazott - álláspontja. A hivatkozott szerző négy fogalom megkülönböztetését látta indokoltnak. A *gazdálkodással (gazdasági tevékenységgel) összefüggő bűnözés, a gazdasági bűnözés, a gazdasági bűncselekmények és a gazdasági büntetőjog* kategóriáit.²

II. 1. Gazdasági büntetőjog, gazdasági bűnözés, gazdálkodással összefüggő bűnözés

Ahogy azt Wiener A. Imre is megjegyzi, a bűnözés más területeinek tudományos vizsgálata során a büntetőjogi rendelkezések rendszerint megszabják a tudományos fogalomalkotás - s ezzel a kutatás - kereteit. A *gazdasági bűnözés* és a *gazdasági bűncselekmények* tudományos fogalmának meghatározásakor azonban a bűnügyi tudomány nem támaszkodik a hagyományosan kialakult - rendszerint a kódex egy-egy fejezetébe sorolt - büntetőjogi rendelkezésekre.³ Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a gazdasági bűnözés mint kriminológiai fogalom és a gazdasági bűncselekmények mint büntetőjogi fogalom között van ugyan összefüggés, ez az összefüggés viszont nem olyan szoros, mint más bűncselekmény kategóriáknál.⁴

A gazdasági bűncselekményeknek a büntetőjog-tudományban általános érvennyel definiálható fogalmával szemben a *gazdasági bűnözés* viszont olyan fogalom, amely a helytől és időtől függően más-más társadalmi jelenségcsoportot fejez ki.

A gazdasági bűnözés mint társadalmi tömegjelenség körülírásánál mindazokat a cselekvési formákat egy fogalom alá kell vonni, amelyek közös jellemzőket mutatnak. E közös sajátosságokat pediglen nemcsak abban a társadalmi jelenségcsoportban találjuk meg, amelyek az állam gazdasági tevékenységét mint a gazdasági bűncselekmények jogi tárgyát sértik. Mindent összevetve a kriminológia szempontjából a gazdasági bűnözéshez tartozónak tekintünk a gazdasági bűncselekmények mellett bizonyos vagyon elleni bűncselekményeket, amelyeket a gazdálkodással összefüggésben követnek el, továbbá más, gazdasági érdeket is sértő bűncselekményeket.⁵

Tóth Mihály álláspontja ezzel kapcsolatosan a következő: kriminológiai értelemben gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely - akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén), akár eredményére tekintettel - alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás

² Wiener A. Imre: *Gazdasági bűncselekmények*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1986, 16. old.

³ Wiener A. Imre: i. m. 11. old.

⁴ Kovács József: *Bűnözés a gazdaságban*, In: Rendészeti Szemle, 1992/6., 34. old.

⁵ Wiener A. Imre: i. m. 143. old.

kereteit sértsék vagy veszélyeztessék. Megjegyzendő, hogy itt kriminológiai fogalomról van szó, tehát nem feltétlenül dogmatikai értelemben kell veszélyeztető bűncselekményekre gondolnunk.⁶

Az esetek többségében az elmúlt években a legnagyobb „gazdasági bűncselekményekként” számon tartott bűncselekmények gyakorlatilag a vagyoni elleni bűncselekmények körébe tartozó sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés körébe sorolandók, melyeket a szakma is gazdasági bűncselekményként tartotta, tartja számon. Evidens, hogy a kriminológiai értelemben vett gazdasági bűncselekmények lényegesen tágabb kört ölelnek fel, mint a dogmatikai értelmezés szerintiék.⁷

A gazdasági bűncselekményekre vonatkozó jogalkotás a *gazdasági büntetőjog*, valamint ennek alkalmazása közvetlen kapcsolatban van az állam mindenkori gazdaságpolitikájával és az ezt kifejező gazdaságigazgatási szabályokkal.⁸

A legszélesebb értelemben a *gazdálkodás során elkövetett bűncselekmények* kategóriája használható, értve ez alatt mindazon bűncselekményeket, melyeket akár a legális, akár az illegális gazdasági tevékenység során valósítanak meg. A gazdálkodással összefüggésben olyan sokféle bűncselekmény valósulhat meg, amelyeknek együttes kriminológiai vizsgálata céltalannak tűnik. E körbe már olyan bűncselekmények is besorolhatók, amelyek nem gazdasági érdeket, hanem például a környezetet⁹ sértik.¹⁰ Figyelemmel a Btk. rendelkezéseire, ebbe a körbe - azaz a gazdálkodás során elkövetett bűncselekmények körébe - sorolhatók mindazon cselekmények, amelyek bár dogmatikailag valamely más cím alatt nyertek elhelyezést, de elkövetésük során közvetlen gazdasági vonatkozással bírnak.¹¹

Tehát a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények köre lényegesen tágabb, mint a Btk. XVII. fejezetében szereplő bűncselekmények, valamint e kör korántsem egyértelmű. Sántha Ferenc Pusztai László¹² által meghatározott csoport alapján a következő bűncselekményeket sorolja ide:¹³

- a) a Btk. XVII. fejezetében szabályozott bűncselekmények
- b) a vagyoni elleni bűncselekmények közül - a gazdálkodással összefüggésben elkövetett - sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, anyag kezelés, orgazdaság, vásárlók megkárosítása, a szellemi alkotásokkal kapcsolatos tényállások, hitelsértés
- c) a hivatali bűncselekmények közül a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó hivatali visszaélés
- d) a közélet tisztasága elleni bűncselekmények közül a gazdálkodással kapcsolatos vesztegetés, befolyással üzérkedés

⁶ Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 2000, 19. old.

⁷ Varga Zoltán: *Formálódó gazdasági büntetőjog*, In: Belügyi Szemle, 2002/10., 121. old.

⁸ Wiener A. Imre: i. m. 137. old.

⁹ A Btk.-módosítások során nálunk egyelőre kisebbségben maradtak azok a nézetek, amelyek a környezetet károsító bűncselekményeket szívesebben látnák a gazdasági, mint a közegészség elleni bűncselekmények sorában. Mindez persze önmagában csak formai kérdés.

¹⁰ Wiener A. Imre: i. m. 144. old.

¹¹ Varga László: *Gazdasági rendszer - gazdasági bűnözés*, In: Belügyi Szemle, 2002/10., 7. old.

¹² Pusztai László: *A gazdasági bűnözés megelőzésének koncepcionális kérdései*, In: Ügyészek Lapja, 1996/3., 38. old.

¹³ Sántha Ferenc: *A jogi személy büntetőjogi felelőssége és a gazdasági bűncselekmények*, In: Belügyi Szemle, 2002/10., 106. old.

- e) a közrend elleni bűncselekményekből a környezet elleni tényállások, a kábítószerrel visszaélés, a kábítószer készítésének elősegítése, elsősorban eszközcselekményként a közokirat-hamisítás és a magánokirat-hamisítás, a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, továbbá jellemzően az egyébként legális tevékenység mellett megvalósított fegyvercsempészet, visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel, visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel, illetve a különböző veszélyes anyagokkal kapcsolatos visszaélésszerű magatartások egyes fordulatai

Az elmúlt években, évtizedekben akörül is vita alakult ki, hogy egy-egy adott cselekmény a vagyon elleni vagy a gazdasági bűncselekmények fejezetébe kerüljön-e. Ez a fajta bizonytalanság felveti azt a kérdést is, hogy milyen elméleti és gyakorlati megfontolás alapján sorolandó egy adott cselekmény kizárólag dogmatikai alapon a gazdasági bűncselekmények, illetőleg a vagyon elleni bűncselekmények körébe.¹⁴

Meg kell jegyezni, hogy a gazdálkodással összefüggő bűncselekmények elnevezés is vitára adhat okot. Tekintettel arra, hogyha ezen bűncselekményeket a gazdasági tevékenységgel kapcsolatban elkövetett bűncselekményekkel azonosítjuk, akkor a Btk. XVII. fejezetében szabályozott gazdasági bűncselekmények egy része sem tekinthető ilyennek.¹⁵ Másrészt egyértelmű, hogy a gazdasági tevékenységgel összefüggésben a bűncselekmények szinte végtelen köre elkövethető. Ennek következtében a gazdálkodással összefüggésben elkövetett bűncselekmények fogalma kapcsán célszerű a jogi tárgyra történő utalás.¹⁶

Ugyanakkor a gazdasági életben elkövetett bűncselekményeknek mindenképpen szoros összefüggésben kell állniuk közgazdasági értelemben a gazdálkodással, hisz a gazdasági élet területén elkövethető például egy szerződéskötés során becsületsértés is, amelyet bár a gazdasági életben vagy azzal összefüggésben követnek el, azonban tárgyi összefüggés hiányában soha nem lesz gazdasági bűncselekmény. Továbbá adott esetben a gazdasági életben oly gyakori pénzbehajtások során az önbíráskodás, a zsarolás, sőt emberrablás soha nem nevezhető kriminológiai értelemben sem gazdasági bűncselekménynek. Ebből következően kézenfekvő, hogy a gazdasági bűncselekmények jogi szabályozása során az első lépés az, hogy be kell határolni a gazdasági életben azokat a szempontokat, amelyek az adott magatartás gazdasági bűncselekményként történő szabályozását indokolják.¹⁷

¹⁴ Varga Zoltán: i. m. 122. old.

¹⁵ Így például az itt szabályozott hamisítási cselekmények „készítés, utánzás, meghamisítás” fordulatai, a csempészet és vámorgazdaság bizonyos esetei, illetve a számítógépes rendszerrel és adatokkal kapcsolatos bűncselekmények, stb.

¹⁶ Sántha Ferenc: i. m. 106. old.

¹⁷ Varga Zoltán: i. m. 121. old.

II. 2. Gazdasági bűncselekmények

A gazdasági bűncselekmények modern felfogás szerint *tágabb értelemben* olyan bűncselekmények, amelyek a gazdasági élet területén egyének feletti javakat sértenek vagy veszélyeztetnek, a tettes helyzetével vagy a gazdasági élet intézményeivel kapcsolatos bizalmat sértik, azzal fenyegetnek, mégpedig olyannyira, hogy megrendül a gazdasági rendszerbe, vagy annak alapvető intézményeibe vetett bizalom.

A gazdasági bűncselekmények *szűkebb értelemben* vett meghatározásában felveszik a „gazdálkodás rendjének” elemét, vagy másként a „gazdálkodás szabályait”, amelyet a tettes megsért. A gazdasági bűncselekmények így meghatározott körén kívül maradnak azok a magatartások, amelyek egyének feletti gazdasági érdekek ellen irányulnak és visszaélnak a bizalommal, de nem ütköznek a gazdasági rendelkezésekben szabályozott parancsba vagy tilalomba.¹⁸

A Btk. XVII. fejezetében írt törvényi tényállások a szűkebb értelemben vett gazdasági bűncselekményekre vonatkoznak, hiszen magában a törvényi tényállásokban megfogalmazódik, hogy a cselekmény csak a gazdasági tevékenység körében követhető el, vagy adott esetben a gazdasági életnek valamelyik szereplője, példaképpen vezető tisztségviselője követheti el. Nyilvánvaló, hogy ez a jogtechnikai megoldás közelebb visz a gazdasági bűncselekmények terminológiájának a megismeréséhez, azonban újabb kérdésként veti fel, hogy mit tekintünk gazdálkodásnak, gazdasági folyamatnak, mivel az adott magatartás csak akkor tényállásszerű, hogyha az adott tevékenységet a gazdaság körében fejti ki az elkövető. A gazdasági tevékenység behatárolása azért rendkívül fontos kérdés, mert ez a választóvonal a gazdasági és a vagyon elleni bűncselekmények között, ez dönti el, hogy egy bizonyos magatartás gazdasági bűncselekménynek minősül-e vagy sem.¹⁹

Szerkezeti felépítésüket tekintve a magyar jogirodalomban is megkülönböztetnek külső és belső gazdasági bűncselekményeket.

Ez a tipizálás *külső bűncselekmények* alatt az állampolgárok tilos gazdasági tevékenységeit, illetve az állam és a különböző vállalkozási formákban a fogyasztókkal való érintkezés körében elkövetett cselekményeit érti. Jellemzőnek tekinthető ezekre az esetekre az egyéni haszonszerzés motivációja.

Ezzel szemben a *belső gazdasági bűncselekmények* a különböző vállalkozási formák termeléséhez, forgalmazásához és elosztásához fűződő érdekeket sértő magatartásokat ölelik fel, melyeket a vállalkozások dolgozói vagy a gazdasági igazgatásban foglalkoztatottak követhetnek el.²⁰

Az eddig elmondottak jól érzékeltetik, hogy micsoda komoly problémákkal találjuk szemben magukat, ha csak a gazdasági bűncselekményekre vonatkozó fogalomalkotásra teszünk is kísérletet. Erre való tekintettel, illetve a védett gazdasági érdekek heterogenitása miatt is, a büntetőjog-tudomány több neves képviselője az egységes és átfogó fogalomképzés helyett a gazdasági

¹⁸ Berkes György: *Górniook Oktawia: A gazdasági bűncselekmények koncepciója a német elméletben és a kriminálpolitika*, In: Magyar Jog 1993/12., 746. old.

¹⁹ Varga Zoltán: i. m. 121-122. old.

²⁰ Gula József: i. m. 42. old.

bűncselekmények körébe vonható jellegzetes csoportok kialakítását véli célszerűbbnek.²¹ Ezek a meghatározások - többnyire bevallottan - elméleti koncepciókhoz kapcsolódó, de eljárási és kriminalisztikai szempontból is értékelő, gyakorlati célú definíciók.²² Kiss László például a kérdést vizsgálva beírta annak az inkább őszinteségével, mint használhatóságával kitűnő gondolatnak a rögzítésével, hogy egységesen használt definíciója ennek a jelenségcsoportnak nem alakult ki, egyes jogrendszerekben bővebben, másutt szűkebben határozzák meg az ide sorolható bűncselekmények körét.²³

²¹ Megjegyzés: a rendszerváltást követően a gazdasági bűncselekmények általánosan elfogadott definícióját nem sikerült - talán nem is lehetett - megalkotni.

²² Gula József: i .m 42. old.

²³ Kiss László: *Gazdasági bűnözés és bűnüldözés Magyarországon*, Co-Nex-Traiding Bt., Budapest 1991, 21. old.

III. A gazdasági bűncselekmények egyes problémáinak bemutatása a csődbüntett tényállásán keresztül

Amióta a gazdaságban széles körű forgalom zajlik, azóta vannak olyan cselekmények is, melyek sértik ennek a forgalomnak a biztonságát. A gazdaság fejlettségétől függően ezek a magatartások idővel átalakultak. Nem lehet elkövetni adócsalást egy olyan államban, ahol nem létezik adóztatás, vagy gazdasági tisztségviselők sem tudnak bűncselekményt elkövetni mindaddig, amíg a jog nem alakítja ki a gazdasági társaságok fogalmát. A társadalomban, a gazdaságban kialakult intézményes rendet védeni kell. Általános érdek, hogy a gazdasági életben részt vevők számíthassanak arra, hogy mindenki az általános erkölcsi normák és tisztesség alapján fog eljárni. Ez okból annak elkerülése végett, hogy a gazdasági rendet sértő cselekmények elszaporodjanak, a jogalkotó számos olyan rendelkezést hozott, mely szankcionálja a gazdálkodás rendjét sértő magatartásokat. Ezen tényállások a gazdálkodás rendjének változása függvényében változhatnak, időnként módosításra és felülvizsgálatra szorulnak. Ilyenformán a büntető szabályozás mindig nyomon követi a gazdaság aktuális változásait.²⁴ A gazdasági életet érintő jogszabályok csak követik a gazdasági élet változásait, esetenként ötletszerűen, mindig a legégetőbb hibák, hiányosságok kiküszöbölésére törekedve. Csak ezen jogszabályokat követik a büntetőjogi normák, amelyeknél azonban különösen hangsúlyos az állandóság és a megismerhetőségkövetelménye.²⁵

A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények száma egyre inkább növekszik. A változások terjedelmét mutatja, hogy 1988. december 31-ig a Btk. XVII. fejezete mindössze 28 paragrafusban fogalmazta meg a különböző bűncselekményeket, jelenleg azonban - a mintegy húsz módosítás után - 53 paragrafusból áll, amelyekben 41 bűncselekmény kerül definiálásra.²⁶ Az már más kérdés, hogy mennyiben indokolt ez a nagy szám, nincs-e valamilyen aránytévesztés a védendő jogtárgyak körét, illetve számát illetően.²⁷ Az újabb és újabb bűncselekmények szinte csak az anyagi büntetőjog elvont világában jelentenek új szintet, de a büntetőeljárás tényleges tárgyaként alig lehet velük találkozni.²⁸ Nem alaptalan azonban az a feltételezés sem, hogy a hatályos törvényben rögzített bűncselekmények is egy átmeneti időszak átmeneti büntetőjogi normái.²⁹ A gazdasági büntetőjog egyik „betegségének” tekinthető a tényállások sokaságában testet öltő „túlbiztosításra törekvő” kodifikáció. Megfontoltabb szabályozással elkerülhető lenne, hogy gyakorlatilag azonos elkövetési magatartást büntető, azonos szerkezetű tényállások külön szakaszban szerepeljenek, mivel csak lényegesen kiterjesztik, kiteljesítik azt a védelmet, melyet a korábbi tényállások nyújtottak.³⁰ Ekkor talán a Btk. XVII. fejezete is könnyebben áttekinthető, megtanulható és kezelhető lenne, s ez minden bizonnyal lendületet adna alkalmazásának is.

²⁴ Kóvári Elvira: *A csődbüntett szabályozása a jelenlegi magyar büntetőjogban*, In: <http://jogiforum.hu>

²⁵ Gula József: i. m. 40. old.

²⁶ Diós Erzsébet: *A gazdasági bűncselekmények bírói tapasztalatairól*, In: *Belügyi Szemle*, 2000/6., 40. old.

²⁷ Varga Zoltán: i. m. 120. old.

²⁸ Bócz Endre: *A gazdasági bűnözésről*, In: *Belügyi Szemle*, 2000/6., 35. old.

²⁹ Gula József: i. m. 40. old.

³⁰ Tóth Mihály: *Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez*, In: *Belügyi Szemle*, 2000/6., 31. old.

A tisztán büntetőjogi megítélést nehezíti az a körülmény, hogy ezek a bűncselekmények - köztük a csődbüntett - nem értelmezhetők csupán a Btk. alapulvételével. A Btk. XVII. fejezetében szereplő tényállások többsége tehát csak más jogágak körébe tartozó, háttérjogszabályok ismeretében, az azokban szereplő fogalmak megfelelő értelmezésével alkalmazhatóak helyesen.³¹ Szükséges a keretet kitöltő szabályok ismerete is az egyes tényállásoknál. Ezek sok esetben változnak, mint például a csődbüntett vonatkozásában a Cstv., mely törvény rendelkezéseinek értelmezésével tudjuk csak megállapítani, hogy történt-e bűncselekmény vagy sem.³² A háttérnormák gyakori változásai súlyos problémákat okozhatnak, mivel bizonyos esetben kiüríthetik, más esetekben szétfeszíthetik az adott bűncselekmény törvényi tényállását.³³ A keretet kitöltő szabályok szapora módosításai előidéznek a büntetőjogi tényállás és a keretjogszabályok közötti összhang hiányát.³⁴ Erre kitűnő például szolgál, hogy az 1993. LXXXI. törvény hatályon kívül helyezte a Cstv. azon rendelkezéseit, miszerint kötelező bizonyos esetekben a felszámolási eljárás kérése. Ám a Btk. szövege nem követte a Cstv. változásait, következésképpen a Btk. 290. § (6) bekezdés második fordulata a módosítás óta nem alkalmazható.³⁵

A csődbüntett kerettényállását képező Cstv. átfogó módosítása felveti a Btk. 2. § alkalmazásának kérdését. A Btk. különös rész egyes tényállásait kitöltő keretrendelkezések nem büntetőjogszabályok, így ezek megváltozására a 2. § automatikusan nem vonatkozik. Az ellentétes elvi álláspontok feloldása és az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében a Legfelsőbb Bíróság büntető jogegységi tanácsa a kérdésben jogegységi határozatot hozott, melyben kimondta: ha a Btk. különös részének valamely rendelkezése ún. keretdiszpozíció, és az annak keretét kitöltő jogszabályi rendelkezésekben a bűncselekmény elkövetése után olyan mérvű változás következik be, amely a kötelezettség megszüntetésével vagy a tilalom feloldásával az addigi büntetőjogi védelmet megszünteti, e változás - a meghatározott időre szóló jogszabályok kivételével - a Btk. 2. §-ának második mondatára figyelemmel az elbíráláskor hatályban lévő büntetőjogi szabályozás visszaható hatályú alkalmazását alapozza meg.³⁶

A továbbiakban a csődbüntett három esetét a következő, a jogirodalomban is elismert nevekkel használom: Btk. 290. § (1) bekezdésében meghatározott eset - fedezetelvonó csődbüntett, Btk. 290. § (3) bekezdésében meghatározott eset - csalárd bukásban megtettesülő csődbüntett, Btk. 290. § (5) bekezdésében meghatározott eset - felszámolás eredményét megghiúsító vagy adminisztratív csődbüntett.

³¹ Varga Zoltán: i. m. 119. old.

³² Kővári Elvira: In: <http://jogiforum.hu>

³³ Varga Zoltán: i. m. 119. old.

³⁴ Tóth Mihály: i. m. 31. old.

³⁵ Szollár Pál: *Csődbüntett*, In: Magyar Jog 1994/8., 466. old.

³⁶ 1/1999. Büntető jogegységi határozat

IV. A csődbüntett tényállásának megvalósulási szakaszai és eredménye

A 290. §-ban írt csődbüntett valamennyi fordulata eltérő tartalommal ugyan, de materiális, eredmény-bűncselekményt fogalmaz meg, a megkívánt eredmény pedig a hitelezők³⁷ kielégítésének [(1) és (3) bekezdés], illetve a felszámolás eredményének részbeni vagy egészbeni meghíúsítása [(5) bekezdés]. Kerettényállások esetén garanciális szempontból a materiális cselekményként értékelés mindenképpen támogatandómegoldás.

A Cstv. 1. §-ának (3) bekezdése szerint a felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetésektelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők a Cstv.-ben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.³⁸ Eszerint - áttételesen - az adminisztratív csődbüntettnél is a bűncselekmény a hitelezői követelések kielégítését érinti, hiúsítja meg. Következésképpen az eredmény tekintetében nincs számottevő különbség a csődbüntett 290. § (1), illetve (3) bekezdés és a 290. § (5) bekezdés között.³⁹

A tényállásban foglalt magatartás - mint ahogy az majd a későbbiekben részletes kifejtésre kerül - csak szándékosan követhető el, az elkövető szándékának egyenesen, de akár eshetőlegesen is át kell fognia az eredmény bekövetkezésének a lehetőségét. Az elkövető megvalósíthatja a tényállásban foglalt aktív magatartást, illetve mulasztást, azonban a befejezettséghez kell még egy azzal összefüggésben bekövetkező eredmény is.⁴⁰

Az elkövetési magatartások és az eredmény bekövetkezése között szigorú okozati összefüggésnek kell lennie. Ebbe a körbe tartozhat az az eset, amikor a tartozás fedezetéül szolgáló vagyon fizetésektelenség esetén elvész, megsemmisül vagy az adósnak fel nem róható egyéb módon alkalmatlanná válik a hitelezői igények kielégítésére. Mindaddig, amíg az eredmény nem következik be, addig a bűncselekmény kizárólag kísérleti szakasza állapítható meg.⁴¹ További példaként említendő a *BH 2002. 422.* számú döntés, mely szerint a felszámolás eredményének meghíúsításával járó csődbüntett nem valósul meg, ha a felszámolási eljárás lefolytatásával megbízott vádlott az éves közbenső mérlegek elkészítésére vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, de a felszámolási eljárás késedelme nem e kötelezettség megsértésével okozati összefüggésben következik be.⁴² Fontos, hogy ezt az eredményt az adós magatartása okozza. „Kívülálló személyek” ilyen magatartása nem alapozza meg az adós büntetését.⁴³

³⁷ A hitelező fogalmát a Cstv. 3. §-ának (1) bekezdés c) pontja határozza meg.

³⁸ Cstv. 1. § (3) bekezdés

³⁹ Szollár Pál: i. m. 471. old.

⁴⁰ Elek Balázs: *Vádlotti védekezések az adminisztratív csődbüntett köréből*, In: *Bírák Lapja 2002/2.*, 72. old.

⁴¹ Varga Zoltán: *A csődbüntett*, In: *Magyar Jog, 2000/7.*, 394. old.

⁴² *BH 2002. 422.* számú eseti döntés

⁴³ Kóvári Elvira: In: <http://jogiforum.hu>

IV. 1. A fedezetelvonó csődbüntett és a család bukás stádiumainak vizsgálata

A bűncselekmény *kísérlete* annak függvényében állapítható meg, hogy melyik alapesetről van szó. A fedezetelvonó csődbüntett esetében szükséges annak megemlítése, hogy a fizetéseketelenség önmagában nem büntetendő cselekmény még akkor sem, ha annak bekövetkeztében az adós magatartása szerepet játszott. A kísérlet tehát kizárólag a fizetéseketelenség bekövetkezte után, de még a hitelezői igények kielégítésének akár részbeni megghiúsítása előtt állapítható meg, vagyis a 290. § (1) bekezdés a)-d) pontokig felsorolt elkövetői magatartások megkezdése, de be nem fejezése között. A család bukás esetében ugyanezen elkövetői magatartások idézik elő a fizetéseketelenséget és a hitelezők kielégítésének akár részbeni megghiúsítását. Ebben az esetben az elkövetési magatartások befejezése után is megállapítható a kísérlet - feltéve, hogy a hitelezői igények még nem sérültek.⁴⁴

A szakirodalomban ellentétes állásfoglalások láttak napvilágot a Btk. 290. § (1) és (3) bekezdésében megfogalmazott bűncselekmények *befejezettségét* illetően. Az egyik vélemény szerint a csődbüntett ezen szakaszai akkor válnak befejezetté, ha a tényállásban írt magatartás *legalább két hitelező* igényének kielégítését gátolja meg. *Szollár Pál* úgy véli, hogy mivel a Btk. a hitelezők kielégítéséről beszél, tehát többes számot használ, befejezett csődbüntett csak akkor valósul meg, ha legalább kettő hitelezői igényt gátol az elkövetési magatartás. Ilyenformán, ha az elkövető csak egy követelést veszélyeztet, ezen bűncselekmény nem állapítható meg. Amennyiben az elkövető cselekménye kettőnél több hitelező érdekeit sérti, a csődbüntett nem válik többrendbelivé, hanem természetes egység valósul meg.⁴⁵

Ezzel szemben *Molnár Gábor* a törvényhely azon kitételét, miszerint a hitelezők kielégítésének részbeni megghiúsítása is tényállásszerű eredmény, úgy értelmezi, hogy akár *egyetlen* hitelezői követelés kielégítésének részleges megghiúsítása is alkalmas e fordulat megvalósítására.⁴⁶ Ugyancsak ezt a szemléletet vallja *Varga Zoltán*, miszerint az kétségtelen, hogy a tényállás valamennyi esetben az adós „hitelezőiről” tesz említést, a bűncselekmény azonban *akár egyetlen* hitelezői igény részbeni kielégítetlensége esetén is befejezett bűncselekmény megállapítását eredményezi, illetve eredményezheti.⁴⁷ *Gula József* az utóbbi álláspontokat a jogalkalmazó szervek „könnyebb ellenállás irányába való elmozdulásának” tekinti, és a törvényszövegnek túlzott mértékű kiterjesztő értelmezését jelenti véleménye szerint.⁴⁸ Btk. kommentár szerint a Btk. a „hitelezői” kifejezés használatával arra utal, hogy egy jogviszonyon belül *akár egy, akár több* hitelező igényének megghiúsítása is csak egyrendbeli bűncselekményt képez.⁴⁹ Ergo több hitelezői igény megghiúsítása - a

⁴⁴ Varga Zoltán: i. m. 394. old.

⁴⁵ Szollár Pál: i. m. 469. old.

⁴⁶ Molnár Gábor: *A csődbüntett elkövetési magatartásai*, In: *Ügyészek Lapja*, 1994/1., 11. old.

⁴⁷ Varga Zoltán: i. m. 393. old.

⁴⁸ Gula József: i. m. 53. old.

⁴⁹ <http://magyarorszag.hu>

törvényi egység folytán - halmazat megállapítását nem eredményezheti. Legfeljebb a súlyosabban büntetendő minősített eset megállapítását indokolhatja.⁵⁰

IV. 2. Az adminisztratív csődbüntett objektív tényállási eleme - eredmény

A Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében kifejtette, hogy a 290. § (5) bekezdésben szabályozott bűncselekmény akkor válik befejezetté, azaz a felszámolás eredménye akkor tekinthető megghiúsultnak, ha a bíróság az egyszerűsített felszámolást elrendeli.⁵¹ Az egyszerűsített felszámolás elrendelésének annyiban van jelentősége a büntetőjogi értékelés szempontjából, hogy ez a körülmény egyértelműen igazolja az általános szabályok szerinti felszámolás lefolytatásának a lehetetlenné válását.⁵² Ebből a kezdeti álláspontból azonban elhamarkodottnak látszik annak a következtetésnek a levonása, hogy a cselekmény csakis az egyszerűsített felszámolás elrendelésével lehet befejezett, az elrendelés előtt tehát csak kísérletről beszélhetünk. Ez nem így van. Megfogalmazható úgy is, hogy az elrendelés szinte egyértelműen igazolja a megghiúsítást, ám nem kizárólag az elrendelés alapozhatja azt meg, tehát időközben ez a kezdeti szemlélet gyökeresen megváltozott. A Legfőbb Ügyészség gazdasági bűncselekményeket érintő 1997-ben kelt vizsgálati jelentése szerint számos olyan ügyel találkozunk, amelyben e fordulat befejezett alakzatát a bíróságok megállapították az egyszerűsített felszámolás elrendelésének hiányában is - mára már ezen koncepció mondható általánosnak.⁵³ Például abban az esetben, ha az ügyvezető abszolút nem teljesíti kötelezettségeit, semmilyen iratot nem ad át a felszámolónak, a felszámolási eljárás technikailag tényleg lebonyolíthatatlan és a bíróság valami oknál fogva még sem rendeli el az egyszerűsített felszámolási eljárást, illetőleg az elrendelő végzés valami miatt nem jogerős, befejezett bűncselekmény elkövetése látszik megállapíthatónak.⁵⁴

Az egyszerűsített felszámolási eljáráshoz köti a bűncselekmény megvalósulását a *BH 1996. 516.* szám alatt megjelent jogesetben a bíróság, amikor azt fejti ki, hogy a vádlott a rendelkezésre álló 30 napos (1997. augusztus 6-tól 45 napon belül)⁵⁵ határidőn belül az adatszolgáltatási kötelezettségének nem tett eleget. A felszámoló az eljárást a vádlott magatartása folytán nem tudta lefolytatni, ezért került sor a bt. egyszerűsített felszámolási eljárásának az elrendelésére.⁵⁶ A konkrét esetben azonban nagyon meg kell vizsgálni, hogy mit tett a cégvezető a felszámolás eredményes lefolytatása érdekében, és nem csak azt kell nézni, hogy a „kritikus” 45 napban mit csinált, illetve mit nem, hiszen bűnösség hiánya miatt nem valósulhat meg a felelősségre vonása.

A vádiratok, illetve ítéletek szinte kivétel nélkül arról tanúskodnak, hogy a felszámolók viszonylag „türelmesek” a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek vezetőivel. A Cstv.-ben előírt 45 napos határidőt követően több alkalommal is felszólítják őket, valamint gyakran élnek a Cstv. adta

⁵⁰ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: *Büntetőjog különös rész*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2005, 448. old.

⁵¹ BH 1995. 555. számú eseti döntés, BH 1996. 516. számú eseti döntés, BH 1997. 471. számú eseti döntés

⁵² BH 1997. 471. számú eseti döntés

⁵³ Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 2000, 137. old.

⁵⁴ Szalaiiné Joánovits Krisztina: *A csődbüntett egyes kérdéseiről*, In: *Büntetőjogi Tanulmányok IV.*, MTA, Veszprém 2003, 252. old.

⁵⁵ Megállapította: 1997. évi XXVII. törvény 7. § (1) bekezdés

⁵⁶ BH 1996. 516. számú eseti döntés

szankcionálási lehetőségekkel is annak érdekében, hogy a képviselők a kötelezettségeiknek tegyenek eleget. Majd amikor már a felszámolókat szorító két éves határidő is lejárni látszik, kérelmezik az egyszerűsített felszámolási eljárás lefolytatását. Az egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelésének esetében a bíróság befejezett adminisztratív csődbüntett elkövetése miatt marasztalja el a vádlottakat.⁵⁷

A bírói gyakorlat szerint a tényállás eredménye az egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelésén túl az is, ha a felszámolási eljárás lefolytatását jelentősen késlelteti az elkövető. Az eredmény tehát az eljárás sikeres lefolytatása vagy a felszámolás eredményének részben vagy egészben való meghiúsítása, az eljárás teljes vagy részleges, átmeneti vagy végleges megakadályozása.⁵⁸ A *BH 2003. 313.* számú döntés szerint: A felszámolás eredményének meghiúsításával járó csődbüntett minden olyan esetben megvalósul, amikor az adós - a jogszabályban előírt kötelezettségeinek felróható elmulasztásával - jelentősen akadályozza, késlelteti, lehetetlenné teszi a felszámolási eljárás lefolytatását; az egyszerűsített felszámolásra történő áttérés feltételeinek a megléte nem mentesíti a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetőjét a jogszabályban előírt kötelezettségeinek a teljesítése alól. A terhelt azzal a magatartásával, hogy a felszámoláshoz szükséges iratanyagot nem megfelelő módon adta át a felszámolónak, a felszámolás eredményét meghiúsította. A felszámolás eredményének meghiúsítása akkor következik be, ha az adós - a keretrendelkezésben előírt - kötelezettségeinek elmulasztása folytán a bíróság nem jut a felszámoláshoz szükséges iratok birtokába, nem állnak rendelkezésére azok a beszámolók, bevallások, vagyonmérlegek, leltárok stb., amelyek alapján a gazdálkodó szervezet vagyonát felmérhesse, megnyugtatóan tisztázhassa. Ilyen helyzet kialakulása esetén az előzőekben írt feltételek mellett a Btk. 290. §-ának (5) bekezdésében írt csődbüntett valamennyi tényállási eleme megvalósul az egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelése nélkül is. Az egyszerűsített felszámolás elrendelése ugyanis nem törvényi tényállási eleme a szóban levő bűncselekménynek.⁵⁹

Nehezebb arra a kérdésre válaszolni, hogy mikor tekintjük a felszámolás eredményét részben meghiúsultnak? Részben meghiúsítottnak tekintendő a felszámolás eredménye, ha a befejezésre előírt határidőn belül a felszámolás végrehajtásának megkezdésére sem kerülhet sor.⁶⁰ A gyakorlat kezdettől fogva hajlott arra, hogy részbeni meghiúsulást állapítson meg, ha a hitelezői kör egy részének kielégítése mellett, az adós magatartásának eredményeképpen más hitelezők kielégítésének esélyei tartósan vagy véglegesen csökkentek.⁶¹ Részleges a meghiúsítás akkor is, ha nem végleges, csupán átmeneti.⁶² Érdekes, ezzel nyilvánvalóan összefüggő kérdés az adminisztratív csődbüntett kísérletének problematikája, amelyet a következő fejezetben fejtek ki.

IV. 3. Az adminisztratív csődbüntett szakaszainak boncolgatása

⁵⁷ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 244. old.

⁵⁸ Elek Balázs: i. m. 72. old.

⁵⁹ BH 2003. 313. számú eseti döntés

⁶⁰ BH 1997. 471. számú eseti döntés

⁶¹ Tóth Mihály: i. m. 137. old.

⁶² Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: i. m. 449. old.

A bűncselekmény csak a felszámolás elrendelését követően valósítható meg. Erre a felszámolást elrendelő végzés jogerőre emelkedésének napjától kerülhet sor. A cselekmény akkor válik befejezetté, ha a magatartásokkal okozati összefüggésben a felszámolás eredménye részben vagy egészben megghiúsul, akár a hitelezők csak bizonyos körének vonatkozásában.⁶³ Az az álláspont, hogy a tett az egyszerűsített felszámolás elrendelése után feltétlenül befejezett, előtte általában kísérlet, nem feltétlenül érvényesül. A baj nem annyira a gyakorlat ingadozása, sokkal inkább az, hogy a döntésekből sokszor nem ismerhető meg a megállapított stádiumra vonatkozó jogi álláspont indoka.⁶⁴

A „felszámolás eredménye” a jelenlegi tényállásban súlyos értelmezési gondokat vet fel. Mi ugyanis a felszámolás eredménye? Valószínűleg a hitelezők lehető legszélesebb körben történő, lehető legteljesebb kielégítése. A jelenlegi konstrukcióban megoldatlan a kísérlet problémaköre. Kísérletnek léteznie kéne, lévén vegyes mulasztásos bűncselekményről szó. Ám ez a következő kérdéseket veti fel. Az adós mulasztásának utólagos pótlása önként hárítja-e el az eredményt? Ha szakértő dolgozik az adós helyett, és nem tud minden adat birtokába jutni, teljes meghíúsítás kísérletéről van szó, vagy befejezett részbeni meghíúsításról? Egyáltalán a „részbeni meghíúsítás” a teljes meghíúsítás *sui generis* kísérlete?

Tóthné Magyar Csilla két megoldási javaslatot vázol fel tanulmányában. Az egyik esetben az eredmény a *felszámolás eredményes lefolytatása* lenne. Ebben az esetben a teljes meghíúsítás az egyszerűsített felszámolással, a részbeni meghíúsítás eredménytelen bírsággal vagy szakértő igénybevételével lenne befejezett, kísérletről eredményes bírság esetén beszélhetnénk. A másik javaslat szerint az eredmény a *felszámolási eljárás eredményes lefolytatása* lenne. Minthogy a felszámolási eljárás akkor eredményes, ha nem kerül sor egyszerűsített felszámolásra, itt kísérletként lehetne értékelni minden olyan mulasztást, amely akadályozta ugyan a felszámolási eljárást, de - a felszámoló, illetve az általa igénybe vett szakértő közreműködése folytán, tehát az adós magatartásától függetlenül - mégsem vezetett az egyszerűsített felszámoláshoz.⁶⁵

A magatartás *befejezettségét* illetően egységesnek tűnik az a gyakorlat, hogy a kötelezettségek elmulasztása miatti egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelésével befejezettnek tekintik a bűncselekményt. Felmerül annak vitatása, hogy vajon az egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelését megelőzően hol van a határ a kísérlet és a befejezett bűncselekmény között. Abban az esetben, ha a felszámoló saját maga vagy szakértők bevonása útján pótolatni tudja a mulasztást és a felszámolási eljárást le tudja folytatni, eredmény hiányában maximum a cselekmény kísérletéről beszélhetünk. Problémás az lehet, amikor a törvényi 45 napos határidőt azzal a szándékkal nem veszi figyelembe a cégvezető, hogy „majd csak lesz valahogy”, ám még időben teljesíti kötelezettségeit.⁶⁶

Az utóbbi időben körvonalazódni látszik az a gyakorlat, mely szerint az adminisztratív csődbüntett a Cstv. 31. § (1) bekezdésben írt kötelezettségek teljesítésére előírt 45 napos határidők

⁶³ <http://magyarorszag.hu>

⁶⁴ Tóth Mihály: i. m. 138. old.

⁶⁵ Tóthné Magyar Csilla: *Töprengések a Btk. 290. § (5) bekezdése szerinti csődbüntettről*, In: *Ügyészek Lapja*, 1996/1., 51-57. old.

⁶⁶ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 252. old.

eredménytelen elteltét követő napon lép *kísérleti* szakba.⁶⁷ Ugyanakkor *befejezett* bűncselekményben állapítható meg a bűnössége annak az ügyvezetőnek, aki a felszámolás elrendelésének napját követő például 43. napon közli a felszámolóval, hogy nem tud és nem is akar rendelkezésére bocsátani semmilyen iratot a felszámolás lefolytatásához. Ebben az esetben technikailag lebonyolíthatatlan a felszámolási eljárás, tehát az eredmény a magatartás következményeképpen be fog következni.⁶⁸

Befejezett részbeni meghiúsulásról akkor beszélhetünk, ha a csődbüntett alanyának együttműködési készsége teljesen hiányzik, s az említett 45 napos határidőt követően több hét ennek jegyében eltelik. Ha az alany legalább részbeni együttműködési készsége nem zárható ki, a bűncselekmény körülbelül egyéves késedelem esetén válik *befejezetté*.⁶⁹ Ismert egy ezt megerősítő Legfelsőbb Bírósági döntés, mely azzal érvel, hogy a Cstv. 56. §-ának (2) bekezdése kétéves határidőt állapít meg a felszámolási eljárás befejezésére, így részbeni meghiúsulás befejezettségének megállapításához e határidő mintegy felének eltelte szükséges.⁷⁰

⁶⁷ Tóth Mihály: i. m. 138-139. old.

⁶⁸ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 252. old.

⁶⁹ Tóth Mihály: i. m. 138-139. old.

⁷⁰ Legfelsőbb Bíróság Bfv. V. 1613/1997.

V. A csődbüntett elkövetőire vonatkozó tézisek és bűnösségük kérdése

V. 1. Alanyi kör

A Btk. a felelősség pontos körének tisztázhatósága érdekében a 290. § és a 291. § kapcsán külön értelmező rendelkezésekkel vonja meg az alanyok körét. Eszerint:

291/A. § (1) A 290. és a 291. §-ban meghatározott bűncselekményt tettesként az követi el, aki a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, akkor is, ha a fizetéseképtelenség, a vagyon csökkenése a gazdálkodó szervezet (adós) vonatkozásában áll fenn, és a tettes a gazdálkodó szervezet (adós) hitelezőjének kielégítését hiúsítja meg.

(2) Az (1) bekezdést akkor is alkalmazni kell, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen.⁷¹

A *gazdálkodó szervezet* és az *adós* fogalmát a Cstv. 3. § (1) bekezdés a) és b) pontja pontosan meghatározza, míg a *vagyon* fogalmával a 3. § (1) bekezdés e) pont és a 4. § foglalkozik. A helyes értelmezéshez azonban alkalmanként nem nélkülözhető a gazdasági társaságokról szóló törvénynek a tisztségviselőkre vonatkozó rendelkezéseinek ismerete sem. A speciális tevékenységet végző, működésüket külön törvényben rögzítő, gazdasági társasági formában működő szervezetekre⁷² a Cstv. a külön törvények rendelkezéseinek eltéréseivel alkalmazható.⁷³ A vagyon feletti rendelkezési jogosultság rendszerint jogszabályon vagy szerződésen (alapító okiraton, alapszabályon, társasági szerződésen stb.) alapul, és csak akkor ruházható át, ha azt a létrehozáskor kikötötték, vagy erre jogszabály lehetőséget biztosít. Szokás a rendelkezési jogosultság vizsgálatakor a *gazdálkodó szervezet*en belüli alanyokat, illetve a szervezeten kívüli alanyokat megkülönböztetni. A *szervezeten belül* csak az jogosult a vagyonnal való rendelkezésre, akit erre jogszabály, bírósági vagy más hatósági határozat vagy társasági szerződés kifejezetten felhatalmaz, ennek megfelelően különösen a *gazdálkodó szervezet vezetője*. *Szervezeten kívüli* vagyon feletti rendelkezési joga - meghatározott feltételek mellett - a vagyonfelügyelőnek és a felszámolónak lehet.

A Btk.-ban szabályozott gazdasági bűncselekmények közül minden bizonnyal azon kevés kivétel közé sorolható a csődbüntett, amelynek elkövetését egyrészt az elkövető saját érdekei motiválják, másrészt e bűncselekmény kifejezetten a jogi személy ellen irányul, mivel sikeres megvalósítása a szervezet létének megszüntetésével egyenértékű. Ebben az értelemben a szervezet a csődbüntett „áldozatának” tekinthető, így - annak ellenére, hogy ebben az esetben is a jogi személy keretei között történő elkövetésről van szó - a szervezet szankcionálása nem indokolt. E bűncselekmény passzív alanyának - közvetlenül vagy közvetve - magát a jogi személyt kell tekinteni.⁷⁴ Hasonló

⁷¹ Btk. 291/A. §

⁷² Például: hitelintézetek, biztosító rt., biztosító szövetkezet, stb.

⁷³ <http://meh.hu>

⁷⁴ Sántha Ferenc: i. m. 105. old.

állásponton van *Kis Norbert*, aki szerint a társasági felelősségi modellekben általános jellegű kritérium a jogi személy érdekében történő cselekvés. Így amennyiben például a pénzügyi visszaéléseket bár a jogi személy nevében, de annak hátrányára, azt csődbe hajtva végzik el, a szervezet büntetethetősége nem indokolt.⁷⁵

Világos tehát, hogy e bűncselekménynek *speciális alanya* van: tettese csak a Cstv. fogalomköre szerinti gazdálkodó szervezetnél olyan funkciót betöltő személy lehet, aki az adott szervezet vagyonával aktuálisan jogosult rendelkezni. A helyzet látszólagos egyértelműsége ellenére az alanyok körét illetően számos probléma vetődik fel.⁷⁶

V. 1. 1. Az értelmező rendelkezés elemzése

Az idézett értelmező rendelkezés (291/A. §) globálisan utal a 290. §-ra, vélhetnénk, hogy az alanyok 291/A. §-ban említett köre azonos mind az (1), mind a (3), mind pedig az (5) bekezdésben szabályozott esetben, s a kérdés értelmezésre sem szorul.

Az (5) bekezdés csődbüntett vonatkozásában az alanyi kör meghatározásában rendkívül tanulságos a *BH 1996. 187.* számon közzétett eseti döntés. A döntésben a Legfelsőbb Bíróság akként foglalt állást, hogy az adminisztratív csődbüntett elkövetője csak a társaság üzletvezetésére és képviseletére egyaránt jogosult személy lehet, függetlenül attól, hogy esetleg másnak is van a vagyon feletti rendelkezésre jogosultsága. A bíróság úgy foglalt állást a kérdésben, hogy az adminisztratív csődbüntett nem a vagyon elvonásával valósul meg, hanem a bűncselekményt az követi el, aki a felszámolás elrendelését követően a jogszabályban előírt beszámolási, leltárkészítési vagy egyéb tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel a felszámolás eredményét részben vagy egészben meghíúsítja. A bíróság felmentette azt a személyt, akinek a vagyonnal egy részével való rendelkezési jogosultsága volt ugyan, de nem képviselte a társaságot. A társaság üzletvezetésére és képviseletére a társasági szerződés és a cégbírósági bejegyzés egyaránt a terhelt társát jogosította fel. Ilyen ténybeli helyzetben - a Btk. 290. §-a (5) bekezdésének és a Cstv. 3. §-a d) pontjának az egybevetésével - a törvényi tényállásban meghatározott elkövetési magatartás esetében kizárólag ő lehetett volna a felszámolás eredményének meghíúsításával járó csődbüntett alanya.⁷⁷ A döntéssel kapcsolatban *Tóth Mihály* megjegyzi: kétségtelen, hogy a képviselő és üzletvezető egyben vagyonkezelő is, a vagyonkezelő azonban nem feltétlenül vezető. Ám az is biztos, hogy a Btk. nem az üzletvezetéshez, hanem a vagyonkezeléshez kötötte a speciális alanyiságot. A döntés tehát - logikus volta ellenére - egyáltalán nem következik az egyértelműen ezzel ellentétes szabályozásból, és csupán remélhetjük, hogy a társaságok esetében vagyonkezelői és képviseleti jogosultság nem válik olyan mértékben el egymástól, hogy ez tartós gyakorlati konfliktust okozzon.⁷⁸ Álláspontja szerint a 291/A. §-nak csupán a csődbüntett (1) és (3) bekezdésére kellene vonatkoznia, hiszen itt van szó kifejezett vagyoni rendelkezésről. Az (5) bekezdésben szabályozott fordulatnak ezzel szemben éppen

⁷⁵ Kis Norbert: *Válaszlatok az európai büntetőjogok bűnösségi elméleteiben és dogmatikájában*, In: Doktori Értekezés 2002, 161-162. old.

⁷⁶ Tóth Mihály: i. m. 140-141. old.

⁷⁷ BH 1996. 187. számú eseti döntés

⁷⁸ Tóth Mihály: i. m. 141. old.

az a lényege, hogy nem vagyoni rendelkezéssel vagy annak elmulasztásával, hanem számviteli mulasztásokkal valósul meg. Nézete szerint hibás lépés volt a speciális alanyok körét e fordulatra is kiterjeszteni, és talán jobb lenne ha nem a bírói gyakorlat kerülné ki az alkalmatlannak vélt jogszabályokat, hanem a törvényhozás vonná le a szövegezési hibák konzekvenciáit.⁷⁹

V. 1. 2. Alannyá minősülés kérdései

Fontos kiemelni, hogy az alannyá minősülés szempontjából döntő, hogy az elkövetés időpontjában álljon fenn fedezetelvonó, illetve csalárd bukásban megtettesülő csődbüntettnél a vagyonnal való rendelkezési jogosultság, illetőleg az adminisztratív csődbüntett esetében az üzletvezetési és képviseleti jogosultság.⁸⁰

A fentieket támasztja alá az a Legfelsőbb Bírósági döntés is, mely szerint az ügyvezetői tisztségről a felszámolás elrendelése előtt lemondott személy nem tekinthető a kft. vagyonával rendelkezni jogosult vezető tisztségviselőjének, így nem lehet a csődbüntett alanya. Mindezekből következően tehát az ügyben jogerős határozatot hozó bíróságok megsértették a büntető anyagi jog szabályait akkor, amikor a terhelt büntetőjogi felelősségét a terhére rótt bűncselekményben megállapították, és ezért büntetőjogi intézkedést alkalmaztak vele szemben.⁸¹ Ezzel kapcsolatos egy győri eset is, melyben a vádlott a kft. többségi tulajdonosa volt, de üzletvezetésre, ügyvezetői feladatok ellátására jogosítvánnyal nem rendelkezett. A cégbíróság által kiállított fénymásolat szerint a vádlott aláírási címpéldányt sem nyújtott be a cégiratokhoz, ellenben volt egy személy, aki cégjegyzésre jogosult ügyvezetőként járt el a kft. nevében - megbízási szerződés alapján végezte ezt a tevékenységet. Tehát az adminisztratív csődbüntett alanya a vádlott nem lehetett, hiszen a felszámolás kezdő időpontjában nem volt ügyvezetője a felszámolás alatt álló kft.-nek.⁸²

Ám azt meg kell jegyezni, hogy a Cstv. 33. § (1) bekezdés értelmében a felszámolóval való együttműködésre az az ügyvezető is köteles, aki a felszámolási eljárás időpontjában már nem áll az adós céggel munkaviszonyban, munkavégzési kötelezettséggel járó egyéb jogviszonyban, tagsági viszonyban vagy vezetői tisztségviselői minősége megszűnt, hiszen kötelezettségeinek elmulasztása vagy valótlan adatok közlése esetén meg is bírságozható.⁸³

Adminisztratív csődbüntettként értékelte azonban a bíróság annak a gazdálkodó szervezetnek képviseletre és vagyonkezelésre egyaránt feljogosított vezető tisztségviselőjének tettét, akinek a felszámolás elrendelésekor ugyan már megszűnt a vezető tisztségviselői megbízatása, de aki az e tisztséggel járó teendőit a társaság többi tagjának tudtával és beleegyezésével mintegy két éven át továbbra is ellátta. A bíróság e tényt úgy ítélte meg, hogy az érintett felek szerződési akaratukat - amely a Ptk. 216. § (1) bekezdésében szabályozott megbízásra irányult - ráutaló magatartással

⁷⁹ Tóth Mihály: i. m. 144. old.

⁸⁰ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 249. old.

⁸¹ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 1392/1996.

⁸² Győri Városi Bíróság B. 475/1997.

⁸³ Cstv. 33. § (1) bekezdés

juttatták kifejezésre. Így a terhelt azon magatartását, hogy a felszámolás elrendelése után - éppen arra hivatkozással, hogy már nem tölti be az ügyvezetői tisztséget - nem működött együtt a felszámolóval, a határidőn belül nem tett eleget adatszolgáltatási kötelezettségének, a bíróság a csődbüntettként értékelte.⁸⁴

V. 1. 3. A felszámoló felelősségének dilemmái

A korábban említett szervezeten kívüli személyek, elsősorban a felszámoló, mint lehetséges alany, problémaköre sem elhanyagolandó. A kérdést azért érdemes hangsúlyozni, mert ezt olykor maguk a felszámolók is kétségbe vonják. A *BH 1997. 364.* számon közétett eseti döntés szerint a bíróság a következőket fogalmazta meg: A Cstv. meghatározza a bíróság által kirendelt felszámoló feladatait, jogait és kötelezettségeit. Tévesen érvel azonban a felszámoló akkor, amikor azt állítja, hogy a Cstv. nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely a felszámoló számára könyvelési, könyvvezetési kötelezettséget ír elő. Sem a Cstv.-ből, sem a felszámoló jogállását meghatározó egyéb szabályokból nem vonható le olyan következtetés, hogy a felszámoló csupán a könyvvezetés feltételeinek a megteremtéséről köteles gondoskodni. A felszámolói névjegyzékbe való felvételre pályázó felszámolónak számolnia kell azzal: minden, a törvényben előírt feladatot teljesítenie kell, s ennek megfelelően kell tevékenységét megszerveznie, tagjait, alkalmazottait megválasztania.⁸⁵ Ezeknek a jogszabályban előírt kötelezettségeknek az elhanyagolása, elmulasztása szintén részben vagy egészben meghiúsíthatja a felszámolás eredményét, illetve a hitelezők kielégítését.

A *BH 1999. 329.* számú döntés megfogalmazása szerint: a felszámolónak a felszámolási eljárás tartama alatt bármikor joga van - a feltételek fennállása esetén - kérni a bíróságtól az egyszerűsített felszámolási eljárásra való áttérés elrendelését. Ha úgy látja, hogy nincs remény arra, hogy a felszámolás alatt lévő adós a kötelezettségeit teljesítse, kérnie kell az egyszerűsített felszámolás elrendelését. Amennyiben a felszámoló a hitelezők érdekét veszélyeztetve látja, azonnal köteles a szükséges intézkedéseket megtenni. Míg ha ebben bűnös mulasztása terheli, egy sorban felel az adós ügyvezetőjével a csődbüntett tényállásának elkövetése miatt.⁸⁶

A vagyonkimentő adóssal egy sorban, azzal társtettségben felel a fedezetelvonó csődbüntett elkövetése miatt a felszámoló, ha bizonyos Cstv.-ben írt kötelezettségeinek szándékosan nem tesz eleget. A hitelezői követelések alól való kibújásnak egyik formája a gazdasági társaság vagyonának egy másik társaságba történő többé-kevésbé jól leplezett, illegális átvétele. A hitelezői érdekek kellő védelme érdekében maga a Cstv. írja elő a jogszabályellenes vagyonkimentés esetére a felszámoló kötelező fellépését. Ezen kívül bíróság előtt köteles megtámadni az egy éven belül és azt követően kötött ingyenes elidegenítést vagy kötelezettségvállalást tartalmazó, feltűnően aránytalan vagy egyéb a hitelezők kijátszását szolgáló szerződét.⁸⁷

⁸⁴ Diós Erzsébet: i. m. 43-44. old.

⁸⁵ BH 1997. 364. számú eseti döntés

⁸⁶ BH 1999. 329. számú eseti döntés

⁸⁷ Cstv. 54. §

Amikor a felszámoló az adós vagyontárgyát eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik, illetve ha az adós vagyonának értékesítéséből befolyt pénzt saját célra használja fel, akkor e cselekmények kimeríthetik a fedezetelvonó csődbüntett egyik elkövetési magatartását, mivel a hitelező kielégítési alapját csökkentik. A fedezetelvonó csődbüntett megvalósulása azonban csupán látszólagos. Eredményét tekintve igaz is lehet ez a következtetés, elkövetési magatartását illetően azonban kevésbé, míg az elkövető szándékát illetően - miután önös érdekeinek kielégítését kívánja elérni - már egyáltalán nem. Többen úgy foglalnak állást, hogy a csődbüntett elkövetői minden további nélkül lehetnek a felszámolók, ám - *Kereszty Béla* szerint - ez így generálisan nem fogadható el, ugyanis a csődbűncselekmények csak gazdasági tevékenység körében követhetők el. Ha a felszámoló működése ennek a kritériumnak megfelel, helytálló a megállapítás, ellenkező esetben azonban felmerülhet más bűncselekmény megvalósulása.⁸⁸

V. 1. 4. Az alanyok körét szabályozó és az elkövetési magatartások büntethetőségét körülhatároló rendelkezés együttes értelmezésének nehézségei

Olykor értelmezési gondot okoz az alanyok körét szabályozó 291/A. § és az elkövetési magatartások büntethetőségét körülhatároló 290. § (6) bekezdésének⁸⁹ (látszólagos) ellentmondása is. Az egyik ügyben egy kft. ügyvezetője a fizetéseképtelenségére tekintettel elrendelt felszámolási eljárás megkezdése után, a felszámoló tudta nélkül értékesített három, a felszámolási eljárás előtt vásárolt tehergépkocsit. A városi ügyészség az eredetileg csődbüntett miatt indult eljárásban a következőket fejtette ki: a felszámolás elrendelését követően nem lehet a fedezetelvonó csődbüntettet az adós cég ügyvezetőjének terhére megállapítani, olyan ügyletek tekintetében, melyeket a felszámolás elrendelése után köt. Ugyanis ilyenkor már nem jogosult a vagyonnal rendelkezni, tehát nem lehet alanya a csődbüntett fenti alakzatának. Cselekménye azonban vagyon elleni bűncselekményként, jelen esetben csalásként értékelhető, hiszen megtevesztette a vele szerződő kft.-t, mert nem közölte, hogy cége felszámolás alatt áll, és így ő nem jogosult eljárni. Ezzel pedig kárt okozott a cég hitelezőinek.⁹⁰ Az idézett álláspont feltehetően azon a jogi irodalomban hangot kapott nézeten alapul, mely szerint, ha olyan személy rendelkezik az adós vagyonával, akinek erre semmilyen jogcíme nincs, és jogellenesen csökkenti a vagyont, ez esetben vagyon elleni bűncselekmény állapítható meg.⁹¹ *Szabó Eszter* nézete szerint - mely a fent említett ügyészi állásfoglalást támasztja alá - a felszámolási eljárás során a Btk. 290. § (1) vagy (3) bekezdés szerinti bűncselekményt a felszámoló követheti el elsősorban.⁹² A fenti ügyben vagyon elleni bűncselekményt mégsem állapítottak meg, a tettet csődbüntett keretei között értékelték.⁹³ Abban az esetben, ha a cselekményt vagyon elleni bűncselekményként értékelnék, le lehetne szűkíteni a fedezetelvonó

⁸⁸ Kereszty Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége, In: Belügyi Szemle, 2002/10., 23. old.

⁸⁹ Az (1)-(5) bekezdésben meghatározott cselekmény akkor büntethető, ha a csődeljárást vagy a felszámolási eljárást megindították, illetve a felszámolási eljárás a kötelező kérés elmulasztása miatt maradt el. [Btk. 290. § (6) bekezdés]

⁹⁰ Miskolci Városi Ügyészség B. 1619/1997.

⁹¹ Molnár Gábor: A csődbüntett, In: Ügyészek Lapja, 1994/3., 49. old.

⁹² Szabó Eszter: A csődbüntett alanyai, In: Ügyészek Lapja, 1997/6., 57. old.

⁹³ Legfőbb Ügyészség Nf. 1632/1997.

csődbüntett elkövetőinek körét a felszámoló személyére. A jogalkotó pedig nem valószínű, hogy csupán erre a szűk körre vonatkozóan fogalmazta volna meg a törvényi tényállást.⁹⁴

A BH 1998. 322. számú döntésben megfogalmazottak szerint szintén csődbüntettet követ el a betéti társaság üzletvezetésre és képviselőre jogosult tagja, aki a betéti társaság fizetéképtelenségének megállapítása és a felszámolásának elrendelése után a társaság tulajdonában álló tehergépkocsit eladja, de a vételárat nem bocsátja a felszámoló rendelkezésére, és ezáltal a hitelezői igények kielégítését részben meghiúsítja.⁹⁵

Egy másik ügyben a bíróság a felszámolás alatt álló gazdasági társaság vezetőjét adminisztratív csődbüntett és csalás miatt ítélte el, mert egyrészt sorozatos felszólítások ellenére nem adott át a felszámoló részére iratokat, másrészt az eljárás megindítását követően - jogosultságának hiányát elhallgatva - eladta a társaság autóját egy magánszemélynek.⁹⁶ Álláspontom szerint, ha a gyakorlat a csődbüntettkénti minősítést tekinti általánosnak, az utóbbi ügyben a fedezetelvonó csődbüntettkénti értékelés lett volna helyes. Ennek okát abban látom, hogy kialakult egy olyan sajátos helyzet, hogy az adós nem teljesíti a meghatározott kötelezettségeit, ezáltal megvalósítja az adminisztratív csődbüntett büntetettét. Azonban, nem csupán a felszámolás eredményes lefolytatását hiúsítja meg, hanem a hitelezők tényleges vagyoni sérelmét is előidéz, mert a kielégítésükre szolgáló vagyont tovább csökkenti. Magatartásával az eredetileg fennállott jogtárgysérelmet tovább fokozza. Tehát a már megvalósított adminisztratív csődbüntett mellett a fedezetelvonó csődbüntett valamelyik fordulatát is kimeríti. Miután az előbbi büntett 3 évig, az utóbbi pedig 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, csak a súlyosabb jogtárgysértést megvalósító fedezetelvonó csődbüntett büntetteként értékelendő a cselekmény, az adminisztratív csődbüntett pedig ebbe beleolvad és a büntetés kiszabását befolyásolhatja.⁹⁷

Az nem vitatható, hogy a Cstv. 34. § (2) bekezdése alapján a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet. Ebből valóban az derülhet ki, hogy a felszámolási eljárás elrendelését követően csődbüntett alapját képező cselekményt az adós képviselője már nem követhet el, e bűncselekménynek ekkor már csak a felszámoló lehet alanya, hiszen az adós rendelkezési jogosultsága megszűnt. Ám ha ezt valóban elfogadnánk, csődbüntettet kizárólag a felszámoló követhetne el - hiszen az adós rendelkezési jogosultsága megszűnt, és ráadásul a 291/A. § sem különböztet az egyes fordulatok potenciális alanyainak szabályozásánál. Pontosan így vélekedik *Kővári Elvira*, aki tanulmányában kifejti, hogy a Btk. 290. § (5) bekezdésében szabályozott elkövetési magatartás alanya eltér a csődbüntett többi alakzatának elkövetői körétől. Ugyanis - írja a szerző - miután megkezdődik a felszámolási eljárás, nem a társaság vezető tisztségviselőjének, hanem a felszámolónak van szerepe. A Cstv.⁹⁸ rendelkezései szerint nem lehet felszámoló az, aki maga az adós tulajdonosa vagy hitelezője, továbbá ezek vezető tisztségviselője vagy közeli hozzátartozója stb.⁹⁹ A gyakorlat azonban mást mutat *Tóth*

⁹⁴ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 247. old.

⁹⁵ BH 1998. 322. számú eseti döntés

⁹⁶ Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság B. XV. 1538/1996.

⁹⁷ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: i. m. 451. old.

⁹⁸ Cstv 27/A. § (4) bekezdés

⁹⁹ Kővári Elvira: In: <http://jogiforum.hu>

Mihály úgy véli, nincs ok ennek megváltoztatására, tehát el kell viselnünk a jogalkotás pontatlanságát.¹⁰⁰

Felvethető az is, hogy a tulajdonosi jogok a felszámolás kezdő időpontjától nem szűnnek meg teljesen, s e jogosultságok között lehet olyan is, amely bizonyos értelemben a vagyonnal való rendelkezés, vagy annak előkészítése körébe vonható. Mondhatnánk tehát azt is, hogy nem szűnik meg a felszámolás megindulásával az adós teljes rendelkezési joga, s így - elvileg - a csődbüntett valamennyi fordulataként alanya lehet.¹⁰¹

V. 1. 5. Névleges ügyvezetés

Igen gyakori védekezés az adminisztratív csődbüntett miatt megvádoltak körében, hogy ők csak névleg voltak ügyvezetők nem ritka az, hogy ez a probléma egy házasság felbontását követően kerül előtérbe, amikor például a családi betéti társaságban beltág feleség lesz megvádolva a csődbüntett elkövetésével, aki egyébként soha semmit nem intézett a céggel kapcsolatban és abban bízott, hogy a felszámolási eljárás során is eljár a korábbi házastársa. Ilyen védekezés esetén a Btk. 291/A. §-ból szükséges kiindulni. A Btk. 291/A. § (2) bekezdése értelmében tettesként vonható felelősségre az a vagyonnal jogilag ténylegesen rendelkezni jogosult személy, aki a vagyonnal történő rendelkezés jogát jogellenesen ruházta át másra. Az a személy tehát, aki a cégbírósági bejegyzés szerint a cég ügyvezetője, képviselője, a felszámolási eljárás során kötelezettségei teljesítése alól nem mentesülhet pusztán azért, mert korábban bármilyen okból a cég vezetését másra átruházta. Aki vállalja azt, hogy úgymond, csak névleg legyen vezetője a társaságnak, a felszámolási eljárás során a kötelessége ugyanúgy fennáll, mintha nem csak névleg lett volna ügyvezető. Az ő vonatkozásában is megállapítható az, hogy szándékosan elmulasztotta az együttműködési kötelezettséget, és ezáltal a felszámolási eljárás lefolytatását jelentősen késlelteti.¹⁰² Az, aki pedig a vagyonnal tényleg rendelkezett, szintén felel. Ennek oka az, hogy ha a vagyonnal rendelkezni jogosult személy „megbízás” alapján jogellenesen csökkenti a gazdálkodó szervezet vagyonát. Noha a vagyonnal történő rendelkezés átruházása érvénytelen, az értelmező rendelkezés (2) bekezdése alapján a csődbüntett tettesévé válik - mivel a Btk. rendelkezése folytán az érvénytelen megbízás alapján eljáró személy a csődbűncselekmény tettese.¹⁰³

V. 2. Szubjektív tényállási elemek

A bűnösségre rátérve, a bűncselekmény valamennyi fordulatára csak *szándékosan* követhető el, s a szándéknak valamennyi változat esetében az eredményre is ki kell terjednie, az elkövető tudatának át kell fognia a büntett valamennyi lényeges elemét.

¹⁰⁰ Tóth Mihály: i. m. 144. old.

¹⁰¹ Tóth Mihály: i. m. 145. old.

¹⁰² Elek Balázs: i. m. 74. old.

¹⁰³ Varga Zoltán: i. m. 391. old.

Az (1) bekezdésben szabályozott csődbüntett esetében az elkövető tudata átfogja:¹⁰⁴

Saját fizetéseképtelenségét; azt, hogy adósságai vannak és megmaradt, valamint ezután esetleg befolyó vagyonából hitelezőit kell kielégítenie; azt, hogy vagyonmentő tetteivel hitelezői kielégítését legalább részben megghiúsítja; ennek ellenére e következményt kifejezetten kívánja, vagy közömbös iránta.

A Btk.-ban e bekezdést illetően nincs célzatra utaló kifejezés, és a tényállás szerkezetéből sem lehet olyan következtetést levonni, hogy a törvényhozó ki kívánta zárni az eshetőleges szándékú elkövetést. Ezért ezt a cselekményt *mind egyenes szándékkal, mind eshetőleges szándékkal* meg lehet valósítani.¹⁰⁵

A (3) bekezdés esetében az elkövető tisztában van vele, hogy:¹⁰⁶

Az (1) bekezdésben felsorolt, általa elkövetett magatartások (valamelyike) okozta fizetéseképtelenségét, vagy annak látszatát, tehát a fizetéseképtelenség nem eredménye, hanem következménye az elkövetési magatartásnak, sőt mindezt kifejezetten a hitelezői igények legalább részbeni megghiúsítása céljából tette.

A csalárd bukásként jellemzett alakzat *Tóth Mihály* megítélése szerint *csak egyenes szándékkal* követhető el, hiszen az elkövető célzatosan cselekszik, mivel a fizetéseképtelenség előidézése, de különösképpen annak látszatának keltése azt a célt szolgálja, hogy az adós mentesüljön a hitelezői követelések alól, vagy a még meglévő vagyonát különböző manipulációkkal a hitelezők elől elvonja. Álláspontja inkább a szöveg logikai elemzésén, mint a Btk. teljesen egyértelműnek nem tekinthető szövegén alapul.

Molnár Gábor ezzel ellentétes koncepciót képvisel. A (3) bekezdés esetén nézete szerint a tettes azzal van tisztában, hogy:¹⁰⁷

Fizetéseképtelenné válását, vagy annak látszatát tényállásszerű magatartásával idézi elő, és a szándéka kiterjed az eredményre, azaz a hitelezők kielégítésének megghiúsítására, mert azt kívánja vagy közömbös iránta.

Varga Zoltán szemlélete szerint, aligha vonható kétségbe, hogy a (3) bekezdésben szabályozott csődbüntett célzatosságot fogalmaz meg, ezért *kizárólag egyenes szándékkal* követhető el. Az (1) bekezdés a)-d) pontjában írt elkövetési magatartások behatóbb vizsgálata révén még egyértelműbbé válik a célzatos elkövetés, hiszen az elkövetési magatartások egyértelműen és jól felismerhetően olyan megtévesztő magatartásokat fogalmaznak meg többségében, amelyek a hitelezői igények kielégítésének megghiúsítását célozzák.¹⁰⁸

Az (5) bekezdés szándékos mulasztásos bűncselekményt fogalmaz meg. A csődbüntett e fordulata *mind egyenes, mind eshetőleges szándékkal* elkövethető. Az elkövető tisztában van azzal, hogy:¹⁰⁹

¹⁰⁴ Tóth Mihály: i. m. 146. old.

¹⁰⁵ Szollár Pál: i. m. 469. old.

¹⁰⁶ Tóth Mihály: i. m. 146. old.

¹⁰⁷ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: i. m. 450. old.

¹⁰⁸ Varga Zoltán: i. m. 398. old.

¹⁰⁹ Varga Zoltán: i. m. 398. old.

A felszámolást elrendelték; beszámolási, leltárkészítési vagy egyéb tájékoztatási kötelezettség terheli; ezek nem teljesítésével, illetve szándékos elmulasztásával a felszámolás eredményét részben vagy egészben megghiúsítja, tehát előre látja magatartásának a következményeit.

Ebben a bekezdésben olvasható magatartásnál azt fontos kiemelni, hogy a szándékosságnak a mulasztásban megnyilvánuló tetten és az eredményen kívül a kettő közötti okozati összefüggésre is ki kell terjednie.¹¹⁰ A szoros okozati összefüggés hiánya - a felszámoló nem szakszerű eljárása vagy objektív körülmények közrehatása - kizárhatja a bűncselekmény megállapítását.¹¹¹ Objektív okok akadályozására kitűnő példa a vádlott rossz egészségügyi állapota, betegségére, kórházi kezelésére történő hivatkozás. E védekezés kapcsán valóban megállapítható, hogy hiányzik a bűnösség, feltéve, ha a mentesüléshez egy igen hosszú, ágyhoz kötött betegség vezetett, mivel a gazdálkodó szervezet vezetője a szükséges iratokat a felszámolás kezdő időpontját követő 45 napon belül köteles átadni a felszámolónak. A betegségről, a késlekedésről, a kötelezettség teljesítésének várható időpontjáról a „beteg” köteles értesíteni a felszámolót, hiszen ennek elmaradása a bűnösség megállapításához vezethet.¹¹² Előfordul, hogy az adós cég vezetője még bízik abban, hogy a hitelezőkkel megegyezik, velük egyezségeket köt, és ezért nem fog hozzá valamelyik kötelezettségének teljesítéséhez. A Cstv. 41. § (1) bekezdése szerint a felszámolási eljárásban egyezségkötésnek bármikor helye lehetséges. Abban az esetben, ha az adós cég vezetője a felszámolót tájékoztatja az egyezségkötési kísérletről, akkor hiányzik a bűnösség, és a cégvezető nem vonható felelősségre. Amennyiben a cégvezető úgy kezd az egyezségi tárgyalásokba, hogy az vagy sikerül vagy nem, ha sikerül, akkor nincs felszámolás, ha nem sikerül, akkor azt le kell folytatni, azonban az jelentősen elhúzódik, akkor a felszámoló tájékoztatása hiányában az eshetőleges szándék megállapítható.¹¹³

¹¹⁰ Szollár Pál: i. m. 471. old.

¹¹¹ Varga Zoltán: i. m. 398. old.

¹¹² Elek Balázs: i. m. 75. old.

¹¹³ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 250. old.

VI. Elhatárolási fejtegetések

A csődbüntett meglehetősen összetett és bonyolult szerkezetű diszpozíció, amely magába foglal olyan elemeket is, amelyek adott esetben tényállási elemei lehetnek más bűncselekményeknek is.

VI. 1. A számvitel rendjének megsértése¹¹⁴

Leggyakrabban az adminisztratív csődbüntett tényállását a Btk. 289. §-ban szereplő bűncselekménytől indokolt elhatárolni, hiszen ott is bizonyos számviteli szabálytalanságok vezetnek büntetőjogilag releváns eredményhez.

Az elkülönítés szempontjai:¹¹⁵

Jogi tárgy

A számviteli előírások törvényes rendje, a korrekt piaci információkhoz fűződő érdeket védi a számvitel rendjének megsértése, míg a felszámolási eljárás eredményes lefolytatása, illetve a hitelezők érdeke a csőd- és felszámolási eljárás eredményes lefolytatása révén az adminisztratív csődbüntett védendő köre.

Eredmény

Az elkövetési magatartásnak a vagyoni helyzet áttekintésének vagy az ellenőrzésnek a megnehezítését kell eredményeznie a számvitel rendjének megsértése megvalósulása esetén, míglen a kötelességzegő magatartásnak a felszámolás eredményét kell részben vagy egészben megghiúsítania az adminisztratív csődbüntett tényállásánál.

Elkövetési idő

A számvitel rendjének megsértése vétségét csak a csőd- és felszámolási eljárás elrendelése előtt lehet elkövetni, miközben az adminisztratív csődbüntett bünteténél a felszámolás elrendelését követően kell a mulasztásnak bekövetkeznie.

Alany

A számviteli törvény (továbbiakban: Számv. tv.) hatálya alá tartozó szervezetek és személyek lehetnek a számvitel rendjének megsértése bűncselekmény alanyai. Az adminisztratív csődbüntett alanya leegyszerűsítve az a személy, aki a gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult.

A Számv. tv. és a Cstv. kapcsolatának - e két cselekmény kapcsán felmerülő - vizsgálata során megállapítható, hogy a Számv. tv. alapján a számvitel rendjének megsértése folyamatában rendszeresen felméri a működő vagyont és a gazdálkodás folytatásának elve érvényesül. Egy kritikus pillanatot, rövid folyamatot szabályoz az adminisztratív csődbüntett esetében a Cstv. akkor, ha a gazdálkodó szervezet nem tudja fenntartani, nem tudja folytatni, illetve nem kívánja folytatni a tevékenységét.¹¹⁶

¹¹⁴ Btk. 289. §

¹¹⁵ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 256. old.

¹¹⁶ Erős József - Orosz Sándor: *Csődtörvény és a kapcsolódó jogszabályok*, PM-VERZIÁL Budapest 1992, 107. old.

A Legfőbb Ügyészség vizsgálati jelentése szerint országos viszonylatban a legeltérőbb jogi megoldások a számvitel rendjének megsértése (2002. IV. 01. előtt számviteli fegyelem megsértése, megállapította: 2001. évi CXXI. törvény 56. §) és az adminisztratív csődbüntett anyagi halmazatának a megítélésekor születtek. A tipikus tényállás szerint az elkövető magatartása nem csupán a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzete áttekintésének, ellenőrzésének a megnehezítésére alkalmas, de egyszersmind lehetlenné válik a Cstv.-ben előírt felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetre vonatkozó kötelezettség teljesítése is. A cselekményt bűnhalmazatként értékelik Zala megyében és Győr-Moson-Sopron megyében is, de ezt a gyakorlatot követte több városi ügyészség és bíróság is. Ezzel szemben a budapesti kerületi ügyészségek és a PKKB kizárólag a számviteli fegyelem megsértését, míg a debreceni városi bíróság és ügyészségek a felszámolás eredményének meghiusulásával járó csődbüntettet látta megállapíthatónak.¹¹⁷

E két bűncselekmény elhatárolása azért okozhat gondot, mert a számvitel rendje megsértésének elkövetése - egyes esetekben - eleve kizárhatja, hogy a gazdálkodó szervezet vezetője a Cstv.-ben írt kötelezettségeit teljesíthesse. Ha a gazdálkodó már e (korábbi) tevékenysége során megszegi a reá irányadó számviteli szabályokat és ezáltal olyan helyzetet teremt, amelyben gazdálkodásának utólagos rekonstruálása, a mulasztások pótlása nem lehetséges¹¹⁸, e körülmény utóbb a Cstv. 31. §-ában írt valamennyi kötelezettség teljesítését eleve kizárhatja. A már elkövetett bűncselekmény folytán képtelen lehet arra, hogy a felszámolási eljárásban előírt kötelezettségeit teljesítse. Ebben az esetben - bűnösség hiányában - csak a számvitel rendjének megsértéséért tartozhat felelősséggel és az adminisztratív csődbüntett büntetlen utócselekményként értékelendő.¹¹⁹

Legtöbbször azonban az fordul elő, hogy a gazdálkodó magatartása kimeríti a számvitel rendje megsértésének tényállását, az így teremtett objektív helyzet azonban nem teszi eleve kizárttá a Cstv.-ben előírt kötelezettségek teljesítését. A csődbüntett és azzal bűnhalmazatban a számviteli fegyelem megsértésének vétsége (a számvitel rendjének megsértése) valósul meg, ha a cégjegyzésre jogosult képviselő a felszámolási eljárásban a bíróság kötelező határozata ellenére nem tesz eleget az adatszolgáltatási, tájékoztatási kötelezettségének.¹²⁰ Tóth Mihály azt írja, hogy konkrét ügyben a felszámolási eljárás előtt és után bekövetkezett számviteli szabályszegések időben és térben jól elkülöníthetőek, tehát a látszólagos alaki halmazat mellett teszi le voksát e cselekmény kapcsán, míg az anyagi halmazatot elképzelhetőnek tartja.¹²¹ Varga Zoltán úgy véli, hogy a Btk. 289. § esetében az elkövetői magatartások térben és időben egybeeshetnek, amely gyakorlatilag azt jelenti, hogy a felszámolás elrendelését követően elkövetett adminisztratív szabálytalanságok kizárólag a súlyosabban büntetendő csődbüntettként értékelhetők.¹²² Ezt az elvet azonban teljesen kiforrott gyakorlat egészen napjainkig nem támasztja alá.

A halmazati értékeléshez az szükséges, hogy a terhelt a felszámolási eljárást megelőzően fejtsse ki azt a magatartást, amely a számviteli fegyelem megsértését, illetve 2002-től a számvitel

¹¹⁷ Tóth Mihály: *Újabb szempontok a gazdasági bűncselekmények értelmezéséhez*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 1998, 35. old.

¹¹⁸ Például: bizonylatolás nélkül tevékenykedett

¹¹⁹ Belovics Ervin- Molnár Gábor - Sinku Pál: i. m. 439. old.

¹²⁰ BH 1995. 621. számú eseti döntés

¹²¹ Tóth Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 1996, 92. old.

¹²² Varga Zoltán: i. m. 399. old.

rendjének megsértését önállóan megvalósítja, majd a felszámolási eljárás megindítását követően ne teljesítse a Cstv.-ben írt kötelezettségeit, természetesen mindezeket szándékosan. Előfordulhat, hogy mindez egy folyamat, tehát a felszámolási eljárás megindulását követően is ugyanazokat a mulasztásokat követi el a terhelt, mint előtte, azonban e magatartás folyamatnak ki kell mindkét tényállást merítenie a halmazati értékeléshez.¹²³ Következésképpen, ha újabb szándékos mulasztásával a gazdálkodó előidézi a Btk. 290. § (5) bekezdésében meghatározott eredményt, nincs akadálya a két bűncselekmény valóságos anyagi halmazatban történő megállapításának.

VI. 2. Tartozás fedezetének elvonása¹²⁴

Az elhatárolás szempontjai:¹²⁵

Jogi tárgy

A tartozás fedezetének elvonása esetén a hitelezők jogos érdekére terjed ki a védelem, mely az egész gazdasági tevékenység idejére vonatkozik, míg a csalárd bukás a csőd- és felszámolási eljárásban védi a hitelezők érdekeit.

Elkövetési tárgy

A tartozás fedezetének elvonása esetén a tartozás fedezetéül lekötött vagyon szolgál az elkövetés tárgyául. A lekötés gyakorlatilag lehet óvadék, zálogjog vagy engedményezés, lényeg, hogy annak szerződésen kell alapulnia. Minden vagyon, mely a tartozás fedezetéül szolgál, szóba jöhet a csalárd bukásnál. Nem csupán a csőd- vagy felszámolási eljárás során meglévő vagyon tartozik e körbe, hanem mindaz, amit a rendelkezésre jogosult személy ezt követően, az eljárások ideje alatt szerez.

Elkövetési magatartás

Csak egy elkövetési magatartás jöhet szóba a tartozás fedezetének elvonása esetén, nevezetesen az elvonás, miközben a csalárd bukás tényállása az elvonás nevesített eseteit, annak módját is szabályozza.

Fizetéseképtelenség

A tartozás fedezete elvonásának adósa az elvonással fizetéseképtelensége esetén él. E tartozás nem az általános fizetéseképtelenség folyamánya, hanem a gazdálkodók egymás közötti megállapodása. A felek szerződéses jogviszonya a tartozás és a kikötött fedezet alapja. Az elvonással azonban általános fizetéseképtelenséget idéz elő a csalárd bukás adósa. Ez esetben általában a fizetéseképtelenség ténye hoz létre hitelezői jogviszonyt az adós és valamennyi hitelezője között.

¹²³ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 254. old.

¹²⁴ Btk. 297. §

¹²⁵ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 256-257. old.

Eredmény

A tartozás kiegyenlítésének megghiúsítása szolgál a tartozás fedezetének elvonása cselekmény megvalósulása eredményeül, amíg a hitelezők kielégítésének megghiúsítása következik be a család bukás eredményeként.

Alany

Bárki lehet a tartozás fedezetének elvonása bűncselekmény alanya, aki gazdasági tevékenység folytatására jogosult. Konkrétan az a tettes, aki a vagyont elvonja, s ez nem biztos, hogy azonos a tartozás kiegyenlítésére köteles személlyel vagy az adóssal. A család bukásban megtestesülő csődbüntett alanya leegyszerűsítve az a személy, aki a gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult.

Rendbeliség

A sértett hitelezők számához igazodik a tartozás fedezetének elvonása büntette, miközben a család bukása a felszámolási eljárás alá vont gazdálkodó szervezetek számához.

Tóth Mihály álláspontja szerint nem csődbüntett, hanem a Btk. 297. §-ába ütköző tartozás fedezete elvonása megállapításának van helye, ha a fedezetül lekötött vagyont vonják el jogellenesen, akkor is, ha a kérdéses vagyon a csődeljárásban is kielégítési alap lenne. Az ezzel ellentétes nézet pusztán azon az alapon látja a tartozás fedezetének elvonását a csődbüntettel halmazatban megállapíthatónak, hogy a két előbbi bűncselekmény más jogtárgyat sértenek.¹²⁶

Az elhatárolás igénye akkor merül fel, ha mindkét tényállás maradéktalanul megvalósul, tehát a fizetéképtelen adós a tartozás fedezetéül külön lekötött vagyont vonja el. Amennyiben ezzel a hitelezők igényeinek kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, megállapítható a csődbüntett. Álláspontom szerint a csődbüntett a Btk. 297. §-ában meghatározott bűncselekménnyel a specialitás viszonyában áll, így az alaki halmazat látszólagos, és rendszerint csak a csődbüntett állapítható meg.

VI. 3. Hitelező jogtalan előnyben részesítése¹²⁷

A hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétsége szoros kapcsolatban áll a csődbüntettel. Ezt mutatja az is, hogy az 1878. évi V. tc. 414. §-a a család bukás tényállásán belül, azzal azonosan rendelte büntetni azt, aki egy vagy több hitelezőjét kielégíti, zálog vagy megtartási jognak engedélyezése, vagy vagyona valamely részének átengedése által kedvezményben részesíti.¹²⁸

Alapvető eltérés mutatkozik a két cselekmény elkövetési magatartását illetően. A Btk. 291. § esetében az adós meghatározott kielégítési sorrendet sértve elégíti ki egy vagy több hitelezőjét. Elkövethető úgy is, hogy amikor az adós vagyona valamennyi hitelező kielégítésére nem elegendő, a kötelező sorrendet betartva, de valamelyik hitelezőt a tényleges jogosultságát meghaladó mértékben elégíti ki, vagy pedig a sorrendet továbbra is betartva a hitelezőt valamilyen kedvezményben részesíti, és ezáltal sérti meg a többi hitelező érdekét. További különbség a tényállás eredménye kapcsán mutatkozik. A hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétsége megvalósulásához eredmény

¹²⁶ Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 2000, 147. old.

¹²⁷ Btk. 291. §

¹²⁸ Szollár Pál: i. m. 472. old.

nem szükséges, de a cselekmény befejezettségéhez szükséges az előnyös, illetve hátrányos helyzet bekövetkezése. Legfontosabb eltérés azonban az, hogy az említett bűncselekmény esetében a kielégítésre szolgáló vagyon összességében nem csökken, tehát nem általában a hitelezők, hanem egyes hitelezők tudatos előnyben részesítése révén kerülnek hátrányos helyzetbe.¹²⁹

Ezt a megállapítást teszi a bíróság is a *BH 1997. 471.* számon megjelent eseti döntésében: A tartozás fedezetül szolgáló vagyon elvonásával elkövetett csődbüntettet a hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétségétől az különbözteti meg, hogy a csődbüntett elkövetője a hitelezők előtt a vagyont elvonja, eltitkolja stb. és ezzel megghiúsítja a hitelezők kielégítését; a hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétsége esetén pedig az elkövető az igények kielégítésének módjára vonatkozó rendelkezéseket szegi meg, anélkül azonban, hogy a kielégítés vagyoni alapja csökkenne.

A két bűncselekmény közt az alapvető különbség az, hogy míg a fedezetelvonó csődbüntett elkövetője a Btk. 290. §-a (1) bekezdésének a), b), c) vagy d) pontokban írt módon rendelkezik a vagyonnal és ezzel részben vagy egészben megghiúsítja a hitelezők kielégítését, addig a hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétségét megvalósító adós csupán a hitelezői igények kielégítésének módjára vonatkozó rendelkezéseket szegi meg anélkül, hogy ennek következtében a hitelezők kielégítésének a vagyoni alapja összességében ténylegesen csökkenne. Az utóbbi esetben a törvény a hitelezők egymás közötti viszonyában nyújt büntetőjogi védelmet a hitelezői érdekek érvényesüléséhez: lényegében tehát a „másodlagos” hitelezői érdeksérelem okozásának büntetendővé nyilvánítása jelenik meg a Btk. 291. §-ának (1) bekezdésében.¹³⁰

A büntetőjogi minősítés szempontjából nem lehet jelentőséget tulajdonítani annak, hogy a hitelező igényét a felszámolás közzétételétől számított 30 napon belül¹³¹ nem jelentette a felszámolóknak. A Cstv. 3. §-ának c) pontja szerint hitelezőnek tekintendő mindenki, akinek a gazdálkodó szervezettel szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló vagy az adós által nem vitatott, lejárt vagyoni követelése van. A Cstv. 37. §-a lehetővé teszi az adóssal szemben fennálló követelések egy éven belüli bejelentését is. Ebből következően e határidőn belül a felszámolónál be nem jelentett igény jogosultja is hitelezőnek tekintendő. Az ilyen be nem jelentett igénynek a felszámolás közzétételétől számított egy éven belül történő kielégítése tehát nem a csődbüntettet, hanem a hitelező jogtalan előnyben részesítésének a vétségét valósíthatja meg. Ellenkező esetben az ilyen cselekmény megvalósításának büntetőjogi megítélése kizárólag a hitelező magatartásának a függvénye lenne.¹³²

A felszámolási eljárás elrendelését követően a felszámoló veszi nyilvántartásba a hitelezők által bejelentett igényeket, majd a Cstv.-ben előírtaknak megfelelően megállapítja a tartozások kielégítési sorrendjét.¹³³ Erre különösképpen azért van szükség, mivel a hitelezői igények kielégítésére fordítható vagyon általában korlátozott, s ennél fogva a sorban hátrább álló hitelező hátrányba kerül az előtte

¹²⁹ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 258. old.

¹³⁰ BH 1997. 471. számú eseti döntés

¹³¹ A hatályos Cstv. 28. § (1) bekezdés f) pontja szerint 40 napon belül

¹³² BH 1997. 471. számú eseti döntés

¹³³ Cstv. 46. § (5) bekezdés

állókkal szemben.¹³⁴ Ha a felszámoló a meghatározott kielégítési sorrendet sértve elégíti ki az adós társaság egy vagy több hitelezőjét, vagy ha valamelyik hitelezőt annak tényleges igényét meghaladóan elégíti ki, elköveti a hitelező jogtalan előnyben részesítésének vétségét.¹³⁵

A hitelező jogtalan előnyben részesítése esetén az előny kizárólag a kielégítési sorrend megsértése miatt jogtalan. Egyébként nem jogtalan, sőt kifejezetten jogos hitelezői igények kielégítéséről lehet csak szó. Ha ugyanis jogtalan kifizetés történik, azáltal az adós a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyont csökkenti, s e magatartása már a csődbüntettbe ütközhet, amely konzumálja a tárgyalt bűncselekmény tényállását.¹³⁶ Végezetül csak arra utalnék, hogy a cégek vezető tisztségviselői fizetésképtelenségi helyzetben minden rossz szándék nélkül gyakran megpróbálják a helyzetet a leghangosabb, esetleg eljárást kezdeményező hitelezőjük kifizetésével megoldani. Nem is gondolnak rá, hogy a Btk. 291. §-ban írt bűncselekményt valósítják meg.¹³⁷

VI. 4. Hitelsértés¹³⁸

Erre az elhatárolásra azért van szükség, mert a tényállások szövegezése nagyban hasonlít egymásra, és a gyakorlatban ugyancsak gyakran felmerülhet annak vizsgálata, vajon melyik cselekmény elkövetésével állunk is szembe.

A hitelsértés és a fedezetelvonó csődbüntett között a fő eltérések a hitelezői érdek és az elkövetési tárgy kapcsán merülnek fel. A hitelsértés jogi tárgya a vagyoni viszonyok fennálló rendje, és ezen belül a hitelezők érdeke. Itt egy általános hitelezői védelem jelentkezik. Az egész gazdasági folyamatban védi a tényállás a hitelezők érdekeit. A fedezetelvonó csődbüntett a csőd- és felszámolási eljárásban védi a hitelezők érdekeit. A hitelsértés elkövetési tárgya a hitel fedezetül szolgáló és a hitel kielégítésére szolgáló vagyontárgy, míg a fedezetelvonó csődbüntetté minden vagyon, mely a tartozás fedezetül szolgál, szóba jöhet. Nem csupán a csőd- vagy felszámolási eljárás során meglévő vagyon tartozik e körbe, hanem mindaz, amit a rendelkezésre jogosult személy ezt követően, az eljárások ideje alatt **szerez**.¹³⁹

A hitelsértés megállapításának van helye, ha a fedezetül lekötött vagyont vonják el jogellenesen, akkor is, ha a kérdéses vagyon a csődeljárásban kielégítési alap lenne. A halmazat lehetőségének kizárását támasztja alá, hogy a meghatározott hitelügyletek kapcsán elkövetett tettek a vagyonvédelem körében megfelelően értékelhetők.¹⁴⁰

¹³⁴ BH 1998. 504. számú eseti döntés

¹³⁵ Kereszty Béla: i. m. 28. old.

¹³⁶ Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: i. m. 453. old.

¹³⁷ Juhász László: *A csődbüntett magánjogi nézőpontból*, In: Magyar Jog, 2000/12., 733. old.

¹³⁸ Btk. 330. §

¹³⁹ Szalainé Joánovits Krisztina: i. m. 259. old.

¹⁴⁰ Tóth Mihály: i. m. 147. old.

VI. 5. Csalás¹⁴¹

Számos vitára ad okot a gazdasági bűncselekmények és a csalás bűncselekményének elhatárolása. Kétségtelen, hogy csaknem valamennyi gazdasági bűncselekmény elkövetési magatartásában fellelhető a legjellemzőbb csalási elem: a gazdálkodás során tanúsított megtévesztő magatartás. A csődbüntett esetében az eltitkolással, elrejtéssel, színlelt ügylettel a tettes általában megtéveszti a hitelezőit, máskor a megtévesztés a csalárd bukásban ölt testet.

Gyakran azzal a sommás megállapítással intézik el a kérdést, hogy a csődbüntett a csalás speciális esetének tekinthető, így az ilyen tettek minősítésekor nem csalás, hanem csődbüntett állapítható meg. Máskor mindehhez hozzáteszik, hogy ha a cselekmény a gazdálkodás menetében fordul elő, a Btk. XVII. fejezete az irányadó, ha nem gazdasági alanyok ez irányú tevékenysége során, akkor a tett vagyoni viszonyokat véd, tehát a XVIII. fejezet alkalmazandó.

Tóth Mihály megítélése szerint az említett igen sommás érvek nem jelentenek megnyugtató, teljes megoldást, és a dolgok ilyen leegyszerűsítése dogmatikailag is kifogásolható. A legtöbb esetben ugyanis a „specialitás” - helyesebben, amit annak vélünk - éppoly látszólagos, mint az alaki halmazat, aminek kiküszöbölésére szánják. Ugyanakkor nem gyárthatunk felcímkézett skatulyákat sem - ez a tett gazdasági érdekeket sért, amaz individuálisabb vagyoni viszonyokat -, mivel a bűnözési fajták kapcsán felállított kategóriák mára különösen átjárhatóvá váltak és gyakran fedik is egymást. A gazdaság alanyai is elkövethetnek vagyon elleni vagy más bűncselekményt, „kívülálló” pedig nem csupán részesei, de akár tettesei is gyakran lehetnek gazdasági bűncselekményeknek.

A csalással rokonítható vagy csalási elemeket is tartalmazó gazdasági bűncselekmények olykor akár indokolatlannak is tűnhetők burjánzásának *Tóth Mihály* nézete szerint egyetlen létalapja lehet: ha a gazdasági bűncselekménnyel a fenyegetettséget kiterjesztjük, előrehozzuk. Nem a csalás mellé, vagy helyette, hanem a csalás elé állítunk öröket.

Ha azonban „többet tett” az elkövető, s a gazdasági bűncselekmény a csaláshoz képest például a megtévesztés módjában speciális elkövetési magatartása mellett a haszonszerzési célzat és a káros eredmény is megállapítható, a tett csalásnak minősíthető. Legfeljebb akkor maradhatunk a gazdasági bűncselekmény keretei között, ha annak fenyegetettsége nagyobb a csalásénál.¹⁴² Csődbüntett helyett csalásnak minősítette a Legfelsőbb Bíróság annak a brókernek a tevékenységét, aki lejárt tartozásait a határidő utolsó napján rendre kifizette - formálisan tehát nem lehetett fizetéképtelennek tekinteni -, ám hosszabb ideje a kamatoztatás hamis ígéretével vett át újabb és újabb összegeket, tudva, hogy azokkal csak a korábbi adósságait lesz módja törleszteni.¹⁴³ A fedezet elvonását eredményező csődbüntettet valósítja meg a kft. ügyvezető igazgatója, aki az általa vezetett gazdasági társaság felszámolásának elrendelését követően a kft. számára újabb számlát nyit, és a pénzügyi megtévesztésével egy másik cég nevében inkasszót nyújt be, majd a pénzt felveszi. A megyei bíróság a terheltnek az elsőfokú bíróság által csalás büntettként és felszámolás eredményének

¹⁴¹ Btk. 318. §

¹⁴² *Tóth Mihály*: i. m. 58. old.

¹⁴³ Fővárosi Bíróság B. 1234/1994.

meghiúsításával járó csődbüntettként értékelt cselekményeit egységesen csődbüntettnek minősítette.¹⁴⁴

¹⁴⁴ BH 2000. 340. számú eseti döntés

VII. Záró gondolatok

Összességében megállapítható, hogy a gazdaság rendjét sértő cselekmények törvényi szinten való szankcionálása szükséges tevékenysége az államoknak. Védeni kell a gazdaság szereplőit azon más résztvevőktől, akik az általánosan elfogadott felfogással szemben, mások megkárosításával tanúsítanak olyan cselekményt, mely saját vagyონukat gyarapítja. A gazdasági bűncselekményekkel összefüggő jogalkotás, illetve gyakorlati jogalkalmazás talán a legalaposabb és legsokoldalúbb szakmai ismereteket, felkészülést igénylő jogterülete a büntetőjognak. A gazdasági jogszabályok, illetőleg háttérjogszabályok ma is jellemző gyakori módosulásai, az újabb és újabb kriminális magatartások egyáltalán nem könnyítik meg sem a törvényalkotók, sem a jogalkalmazók dolgát. Részben ezzel is magyarázható, illetve emiatt bizonyos mértékig érthető, hogy egy-egy tényállás bevezetése elsietettnek vagy nem kellőképpen átgondoltnak tűnik. Ebből kifolyólag az az érzése támadhat az embernek, hogy a gazdasági jog kodifikátorai kipróbálnak valamit, majd tapasztalatokat gyűjtve módosítják azokat. Mindebből arra lehet következtetni, hogy esetleg egy lassúbb, átgondoltabb, koncepcionálisan kidolgozottabb jogalkotás jobban szolgálná a bűnüldözési és igazságszolgáltatási érdekeket. Tudniillik az előbbieken vázolt körülmények között meghozott - elsietett - jogszabályok sem a felderítést, sem a büntetőjogi felelősségre vonást, az igazságszolgáltatást nem segítik, hanem inkább nehezítik. Gyakorlatilag a változások követése, a hatályos jogszabály áttekintése igen komoly felkészültséget igényel. Ennek eredményeképpen a viharos gyorsaságú jogszabályváltozások miatt a gyakorló jogásznak alig jut idő a megfelelő elméleti felkészülésre, hogy az adott ügyben szakszerűen tudjon állást foglalni egy konkrét bűncselekmény jogi megítélésében. Kétségtelen, hogy a lassúbb reagálás az élet kihívásaira azzal az eredménnyel is járhat, hogy egy-két elkövető büntetlenül marad, de hosszabb távon komolyabb eredményekérhetők el.

Már több mint tizennégy év eltelt a csődbűncselekményt elkövetők ismételt büntethetősége óta. Ez alatt az idő alatt számos büntetőeljárást lefolytattak nyomozó hatóságaink és bíróságaink. A gyakorlatban kialakultak a tényállás egyes elemeinek értelmezésénél elengedhetetlenül fontos elvek, fogódzók, ámde néhány vonatkozásban sok még a megválaszolatlan kérdés, az ellentmondás, mely problémás területeket érintően a jogirodalomban már számos nézet vált ismertté. Egy sereg gonddal, megoldásra váró nehézséggel kell szembenéznie mind a szűken, mind a tágan értelmezett gazdasági bűncselekményeket tárgyaló bírónak. Kétségtelenül hasznos lenne a nyomozás során eljáró hatóságok e téren szerzett tapasztalatainak megismerése is. A hatóságok közötti tapasztalatcsere, a szükséges tanulságok levonása mindenképpen hasznára válna az igazságszolgáltatás egészének.

Könnyen belátható, hogy sem a jogkövető állampolgárok, sem a jogalkalmazók helyzete nem irigylésre méltó. Ma már egy büntetőjogász önmagában a büntetőjogi tudásanyagával nem sok eredményt érhet el a gazdasági bűncselekmények területén, mivel egy-egy ügy felderítése, elbírálása olyan interdiszciplináris tudást feltételez, amely a hazai alap jogászképzésben még egyelőre megoldatlan. A jogalkalmazók számára leginkább az okoz gondot, hogy az új bűncselekményekkel kapcsolatos egységes bírói gyakorlat még mindig várat magára - a Bírósági Határozatok Tárában csak elvétve fordul elő a XVII. fejezetbe tartozó bűncselekményekkel kapcsolatos eseti döntés. Az is igaz viszont, hogy jó néhány megfogalmazott bűncselekmény miatt - mint például a Btk. 290. § (1) és (3)

bekezdése - eddig egyáltalán nem, vagy csak elenyésző számban indult büntetőeljárás, amely nem is végződött mindig vádemeléssel, illetve marasztaló ítélettel. Ennek azonban nem feltétlenül az az oka, hogy ilyen cselekmények elkövetésére a gyakorlatban nem kerül sor. Sokkal inkább az, hogy azok felfedezése és bizonyítása, a speciális fogalmak értelmezése a hiányzó gyakorlati tapasztalatok miatt nehézségbe ütközik.

A dolgozat természetesen csak a gazdasági bűncselekményekkel, illetve a csődbüntettel kapcsolatos problémák, dilemmák illetve elemzések rendkívül szűk körére korlátozódhatott. Jóllehet, csak néhány ellentmondásra sikerült rámutatni és néhány kérdést sikerült felvetni - mely a téma esetleges továbbgondolására serkent - úgy vélem, terjedelmi keretek között egy szöveget sikerült felvázolnom, illetőleg bemutatnom a felvetett problémákból.

VIII. Forrásjegyzék

VIII. 1. Forrásmunkák

- Belovics Ervin - Molnár Gábor - Sinku Pál: *Büntetőjog különös rész*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2005
- Berkes György: *Górniook Oktawia: A gazdasági bűncselekmények koncepciója a német elméletben és a kriminálpolitika*, In: Magyar Jog 1993/12.
- Berzsényi Mihály: *Gazdasági bűnözés a rendszerváltás után*, In: Belügyi Szemle, 2000/6.
- Bócz Endre: *A gazdasági bűnözésről*, In: Belügyi Szemle, 2000/6.
- Diós Erzsébet: *A gazdasági bűncselekmények bírói tapasztalatairól*, In: Belügyi Szemle, 2000/6.
- Elek Balázs: *Vádlotti védekezések az adminisztratív csődbüntett köréből*, In: Bírak Lapja 2002/2.
- Erős József - Orosz Sándor: *Csődtörvény és a kapcsolódó jogszabályok*, PM-VERZIÁL, Budapest 1992
- Gula József: *Gazdasági büntett-csőd*, In: Ünnepi tanulmányok Horváth Tibor professzor 70. születésnapjára, Bíbor Kiadó, Miskolc 1997
- Juhász László: *A csődbüntett magánjogi nézőpontból*, In: Magyar Jog, 2000/12.
- Kereszty Béla: *A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége*, In: Belügyi Szemle, 2002/10.
- Kis Norbert: *Válaszutak az európai büntetőjogok bűnösségi elméleteiben és dogmatikájában*, In: Doktori Értekezés 2002
- Kiss László: *Gazdasági bűnözés és bűnüldözés Magyarországon*, Co-Nex-Traiding Bt., Budapest 1991
- Kovács József: *Bűnözés a gazdaságban*, In: Rendészeti Szemle, 1992/6.
- Kóvári Elvira: *A csődbüntett szabályozása a jelenlegi magyar büntetőjogban*, In: <http://jogiforum.hu>
- Magyar Szilvia: *A csődbüntett*, In: Adó Per Számvitel, 2000/10-11.
- Molnár Gábor: *A csődbüntett*, In: Ügyészek Lapja, 1994/3.

- Molnár Gábor: *A csődbüntett elkövetési magatartásai*, In: *Ügyészek Lapja*, 1994/1.
- Pusztai László: *A gazdasági bűnözés megelőzésének koncepcionális kérdései*, In: *Ügyészek Lapja*, 1996/3.
- Rákosfalvi Rita: *A csődbüntettről*, In: PhD tanulmányok 3. kötet 2005
- Rákosfalvi Rita: *A csődbüntett gyakorlati problémái*, In: *Collega*, 2005/2.
- Sántha Ferenc: *A jogi személy büntetőjogi felelőssége és a gazdasági bűncselekmények*, In: *Belügyi Szemle*, 2002/10.
- Szabó Eszter: *A csődbüntett alanyai*, In: *Ügyészek Lapja*, 1997/6.
- Szalainé Joánovits Krisztina: *A csődbüntett egyes kérdéseiről*, In: *Büntetőjogi Tanulmányok IV.*, MTA, Veszprém 2003
- Szollár Pál: *Csődbüntett*, In: *Magyar Jog* 1994/8.
- Tóth Mihály: *Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez*, In: *Belügyi Szemle*, 2000/6.
- Tóth Mihály: *A piacgazdaság büntetőjogi védelme*, In: *Belügyi Szemle*, 200/9.
- Tóth Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 1996
- Tóth Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 2000
- Tóth Mihály: *Újabb szempontok a gazdasági bűncselekmények értelmezéséhez*, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest 1998
- Tóthné Magyar Csilla: *Töprengések a Btk. 290. § (5) bekezdése szerinti csődbüntettről*, In: *Ügyészek Lapja*, 1996/1.
- Varga László: *Gazdasági rendszer - gazdasági bűnözés*, In: *Belügyi Szemle*, 2002/10.
- Varga Zoltán: *A csődbüntett*, In: *Magyar Jog*, 2000/7.
- Varga Zoltán: *Formálódó gazdasági büntetőjog*, In: *Belügyi Szemle*, 2002/10.
- Wiener A. Imre: *Gazdasági bűncselekmények*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1986

VIII. 2. Legfelsőbb Bíróság eseti döntései

- EBH 2005. 1196.
- BH 1975. 164.
- BH 1987. 7.
- BH 1992. 363.
- BH 1995. 555.
- BH 1995. 621.
- BH 1996. 187.
- BH 1996. 516.
- BH 1997. 364.
- BH 1997. 471.
- BH 1998. 322.
- BH 1998. 396.
- BH 1998. 504.
- BH 1999. 102.
- BH 1999. 329.
- BH 2000. 340.
- BH 2001. 102.
- BH 2002. 346.
- BH 2002. 422.
- BH 2003. 313.
- BH 2003. 443.
- BH 2005. 238.